

Verso

Irodalomtörténeti folyóirat

Verso
Irodalomtörténeti folyóirat
2018/1

Szakmai védnökök
Bartók István
Jankovits László
Nagy Imre

A szerkesztőbizottság tagjai
Boszoki Petra
Laczkó András
Milbacher Róbert
Pálffy Eszter
Pap Balázs

Tördelőszerkesztő
Pap Balázs

Borító
Simor Kamilla

Az idegen nyelvű rezümék nyelvi lektora
Maczelka Csaba

ISSN 2630-8479

Felelős kiadó
a PTE BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet
Klasszikus Irodalomtörténeti
és Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszékének vezetője
(7624 Pécs, Ifjúság u. 6.)

szerk@versofolyoirat.hu

EFOP-3.4.3-16-2016-00005

Korszerű egyetem a modern városban: Értékközpontúság,
nyitottság és befogadó szemlélet egy 21. századi felsőoktatási modellben

TARTALOM

Milbacher Róbert Lectori salutem!	7
--	---

TUDOMÁNYOS GYŰJTEMÉNY

PÁLFY ESZTER Barokk udvariság, jezsuita hagyomány Gyöngyösi István <i>Murányi Vénusának</i> eszmetörténeti háttéréről	11
BOZSOKI PETRA Egy női karrier elbeszélésének nehézségei Kánya Emília emlékiratairól	25

TÁRSALKODÓ

S. LACZKÓ ANDRÁS Tér és történelem	51
TAKÁTS JÓZSEF Egy tanulmányút költői átváltozása	69

KRITIKAI LAPOK

BOROVÁ CZ TÜNDE „Jót s jól” helyett: miért? (VADERNA Gábor, <i>A költészet születése: A magyarországi költészet társadalomtörténete a 19. század első évtizedeiben</i> , Bp., Universitas, 2017.)	79
RADNAI DÁNIEL Alapvetés helyett bizonyítandó tétel (SZILÁGYI Márton, <i>„Mi vagyok én?”: Arany János költészete</i> , Bp., Kalligram, 2017.)	85
RÉTFALVI P. ZSÓFIA „Buzgó imádság epedez” (<i>Tiltva, túrve, imádkozva, énekelve: Tanulmányok a Szózatról</i> , szerk. SZALISZNYÓ Lilla, Bp., reciti, 2017.)	95

HASZNOS MULATSÁGOK

PAP BALÁZS Rimay János: Adj már csendességet	101
---	-----

FILLÉRTÁR

SCHELHAMMER ZSÓFIA Ismeretlen szerző: <i>Béla királynak a pogány tatár hámokkal való viadaljáról szép história</i>	115
---	-----

Ismeretlen szerző: *Béla királynak a pogány tatár hámostkal való viadaljáról szép história*

Közzéteszi Schelhammer Zsófia

A Magyarországon dúló 1241–42-es tatárjárás – történelmi fontosságának köszönhetően – a régi magyar irodalomban is gyakran feldolgozott, népszerű téma volt. Thuróczy János krónikája, Antonio Bonfini történelmi műve, Temesvári János históriája és több más munka mellett azonban egy szintén e témát feldolgozó 16. századi ének közel háromszázötven éven át sikeresen rejtőzködött a nyilvánosság elől.

Az új szöveg hosszas bujkálásának oka részben éppen Temesvári műve, amelyhez időben olyan közel keletkezett, és annyira hasonló módon dolgozta fel ugyanazt a témát, hogy téves azonosításnak esett áldozatul. Az új, eddig ismeretlen história a *Petrovay-énekeskönyv*ben található, amely forrást Ferenczi Zoltán ismertette először, 1916-ban.¹ A kéziratban található históriát Temesvári János akkor már ismert művének új változataként azonosította. Ezt a tévesztést örökölte tovább a későbbi szakirodalom, többek között a vonatkozó RMKT kötet² és a Régi magyar vers repertórium³ is.

A téves azonosítás feloldásáról és az új história létezéséről, tulajdonságairól 2015-ben rövid közleményt publikáltam,⁴ a szövegtrészletesebben bemutató tanulmány pedig megjelenés előtt áll.⁵ A következőkben pusztán a szöveggözlésre koncentrálok, és ahhoz fűzök néhány megjegyzést.

A história szerzője egyelőre ismeretlen: kilétére sem a forrásban, sem a szövegben nem találunk semmilyen utalást. A vers meglehetősen hosszú, 438 strófából áll, akrosztichonnal nem rendelkezik. Rogerius mester *Siralmas énekét* dolgozza fel verses formában, meghagyva a latin alcímeket is, amelyek már a *Thuróczy-krónikában* is

1 FERENCZI Zoltán, *Petrovay Miklós énekeskönyve*, ItK, 26(1916), 201–219.

2 *Régi Magyar Költők Tára VIII: XVI. századbeli magyar költők művei*, 7, 1566–1577, kiad. DÉZSI Lajos, Bp., MTA, 1930.

3 *Répertoire de la poésie hongroise ancienne: Manuel de correction d'erreurs dans la base de données, I-II*, ed. Gabriella H. HUBERT, Zsuzsa FONT, János HERNER, Etelka SZÖNYI, István VADAI, György GÁL, Tamás RUTTNER, Paris, Éditions du Nouvel Objet, 1992 [1993].

4 SCHELHAMMER Zsófia, *Egy ismeretlen 16. századi história a tatárjárásról a Petrovay-énekeskönyvben*, *Magyar Könyvszemle* 131(2015), 312–316.

5 SCHELHAMMER Zsófia, *Nyilvánosan elveszve = Tévhit: Fiatalkonferenciája 2017*, szerk. ET-LINGER Mihály, MARKÓ Anita, PÁLFY Eszter, SZATMÁRI ÁRON, VIRÁG Csilla, VRABÉLY Márk, Bp., reciti (megjelenés előtt)

megtalálhatók. A latin fejezetcímek a közlésben is megjelennek, magyar fordításukat a szövegközlés után a tárgyi jegyzetek közt adom.⁶

Az átírásban alapvetően modernizáltam a szöveget, viszont ejtéstükröztető átírást alkalmaztam, megtartva a szavak archaikus alakját és a nyelvjárisajátosságokat.

A jegyzetelésben igyekeztem minden talán kevésbé ismert szóhoz magyarázatot fűzni, illetve a híresebb történelmi személyeknél néhány alapadatot feltüntetni. Utóbbiban nagy segítségemre volt a *Thuróczy-krónika* és a *Siralmas ének* 2001-es kiadása.⁷ Az egyértelműen Petrovayhoz tartozó javításokat a modernizált szövegben is jelöltem, illetve, ahol szükségesnek láttam, megváltoztattam egy-egy szót (a változtatást természetesen kurziválva), hogy jobban megfeleljen a szó valószínűsíthető értelmének.

A história beszédmódja kissé eltér az eddigi műfajban megszokott szövegektől, ráadásul izgalmas és gördülékeny elbeszéléssel találkozunk, mely a mellett, hogy rendkívül precíz fordítás, vissza térően tartalmazza a szerző saját gondolatait, véleményét is. Mondanivalója nem újkeletű; a tatárjárás borzalmaival felhasználva, Isten (megérdemelt) büntetésével példálózva a bűneik megbánására buzdítja az embereket, a következetesség azonban, amellyel újra és újra vissza tér lényegmondanivalójához, mintegy folyton kizökkentve az olvasót a történetből, mindenképpen figyelemre méltó.

A história jelentősége azonban nemcsak létezésében, a historiáktól eddig nem megszokott kifejezésmódjában és izgalmas előadásmódjában áll; a vers felbukkanásával a Rogerius művét feldolgozó szövegek száma is növekedett, illetve a *Siralmas ének* ismertsége, utóélete is más megvilágításba került.

Ismeretlen szerző

Béla királynak a pogány tatár hámmokkal való viadaljáról szép história

1	Emlékezem mostan régi dolgokrúl, Negyedik Béla király idejérül, Az időben magyarok romlásáról, Az tatárok miatt nagy rablásokról.
5	2 Vala akkoron is az nagy tévelygés, Isten ellen való pápai szerzés, Az megholt szenteknek való könyörgés, Kit ím, nemrégenten hagyánk el mű is.
10	3 Az Béla király is ez hütben vala, Sőt pogányokat is erre hitt vala, Nagy igyekezete néki ez vala, Hogy Istennek kedves, azt véli vala.

⁶ A fordításhoz nyújtott segítségért Latzkovits Miklósnak tartozom köszönettel.

⁷ THURÓCZY JÁNOS, *A magyarok krónikája*, ROGERIUS mester, *Siralmas ének*, szerk. BENDA Gyula, BERTÉNYI Iván, PÓTÓ János, Bp., Osiris, 2001.

- 4 Lám ű idejében ez is támada,
Magát az község ostorozza vala,
15 Kínzódván alá s fel úgy járnak vala,
Idvösségekért ezt művelik vala.
- 5 De Istennek nem volt kedves tisztelet,
Mert nem így rendelé idvösségünket,
Hogy ily hütben vetnők reménségünket,
20 Kivel csak bosszontatták Istenünket.
- 6 Ezzel az Krisztus Jézusnak érdemit,
Ki már régen kiontotta szent vérét,
És áldozatt az keresztfán bűnünkért,
Semmivé tötték volt kinszenvedését.
- 25 7 Ilyen pogányságban való léteket,
Nem tűrheté Isten tovább vétkeket,
De megbünteté oly erősen űket,
Mint im, előszámlálom én teneked.
- 8 De lásd meg az Istennek bölcsességét,
30 Mint találá benne az ő eszközeit,
Megesmér éltében csudatételit,
Mint kezdte el ezeken büntetését.
- 9 Mikor írnak vala kétszáz esztendőben,
Születís után és negyvenkettőben,
35 Magyarország vala nagy békességben,
Mindenfelől vala nagy csendességben.
- 10 De hirtelen támada nagy babonaság,
Király és ország közt nagy visszavonás,
40 Ötrendbeli dolgokért pártolkodás,
Kirül rendenként megtanít az írás.

Quomodo Rex Béla introduxit Regem Cumanorum

- 11 Ugyanaz felyül megmondott időben,
Történék ez akkor az időközben,
Hogy az kunoknak királya, az Kuthen
Béla királynak izene azképpen.
- 45 12 Sok időtül fogván az tatárokkal,
Hadakoztam immár én azokkal,
Kétszer meggyőztem őket hatalmommal,
De harmadszor járok ilyen csalárdsággal.
- 50 13 Nagy hirtelen titkon reám ütinek,
Mert értették volt űk az én népemet,
Készületlen voltát az én örömmnek,
Azért hátat kelle nekiek adnom.

- 14 Ezképpen nagyubb részét országomnak,
Népit mind levágák, elpusztítának,
55 Azért azt izenem Béla királynak,
Magyarországnak az ű királynak,
- 15 Ha befogad országában engemet,
Szabadságban tartja az én népemet,
60 Oltalma alá hajtom az én fejemet,
És úgy tisztetem, mint fejedelmemet.
- 16 Atyámfíánál és barátomnál,
Minden mi ingó-bingó marháinkkal,
Magyarországban bémegyünk azokkal,
Eggyé leszünk vele az hüt dolgaival.
- 65 17 Oly nagy öröme az királynak vala,
Hogy ily fejedelem űhozzá hajla,
Ki őhozzá majd hasomlatos volna,
De főképpen ű ezen örül vala,
- 18 Hogy az követségből ű ezt megérté,
70 Hogy űk lesznek mindjárt keresztyénekké,
Jó válasszal követeket ereszté,
Kikkel űnnön prédikátorit *ereszté*, küldé.
- 19 Lám az Béla király küldte követit,
Nagy örömmel fogada izenetit,
75 Ajándékozza az ű küldte követit,
És őnéki izene köszönetit.
- 20 Kész vagyok, úgymond, az királyt bévennem,
Országomban űtet béeresztenem,
Mint hívemmel, véle úgy cselekedem,
80 Jöjjenek el, mind kedvek szerént leszen.
- 21 Mindaddig járának köztök az követek,
Hogy ketten királlyal felkészülének,
Kunok ez országban el-béjövének.
Mikor immár az határban érének,
- 85 22 Csudálatos szép haddal az Béla király,
Országában vala fű-fű urakkal,
Elejébön ű udvarnépeivel.
Mikor szemben lött volna az kunokkal,
- 23 Rúla bizonnyal így szól az krónika,
90 Hogy ily tisztességgel űket fogada,
Hogy emlékezetben olyan nem volna,
Kit az község oly igen csudál vala.

70 migyárt [értelem]

72 ereszté ereszté [szótagszám]

- 24 Király akaratjából bėjövének,
Ez országban űk letelepedének,
95 De magyarokkal őszve nem férének,
Mert valának igen engedetlenek.
- 25 Felette igen kemény nép ez vala,
Mert igánok nyakok nem szokott vala.
Hogy magyarokkal egymást ne bolygatnák,
100 Rajta király, ím, ez módot gondola.
- 26 Ereszte űvélek egy fűhadnagyát,
Ki űnékik igazgatná utokat,
Mindenütt jól viselné ű gondjokat,
Meg ne hadná fogyatkozni azokat.
- 105 27 Valának mint negyvenezeren ezek,
Azon kívül feleségek gyermekek,
Immár halld meg, mint járának űvélek,
Mit használa az ő bėjöretelek.

Sequitur de odiis inter Regem et Hungaros et primo de Causa odii Prima

- 110 28 Mikor immár ketten mind az kunokkal,
Ő nemesivel és ő parasztival,
És az ű szántalan nagy sok barmokkal,
Magyarok közt bujdosnának azokkal,
- 115 29 Merthogy nékik szántalan barmok vala,
Sok kárt magyaroknak űk tésznek vala,
Rétben és vetésben kár lészen vala,
Magyarok igen megbántatnak vala.
- 120 30 De még ezek mind tűrhetők volnának,
Kunok, mint vadak, olyanok valának,
Valahul leányokat kaphatának,
Sok szüzeket mind megrontának.
- 31 Rettenetesen emlékeznek vala,
Erővel gyermekeket elvisznek vala,
Mely az magyaroknak szokatlan vala,
És igen nehezen szenvedik vala.
- 125 32 Sőt, még fű embereknek is ágyokat,
Ferteztetik vala házastársokat,
Erővel megbántják vala azokat.
Ha magyar megbántja vala kunokat,
- 130 33 Mindjárt arrúl igazat tésznek vala,
És azt oly igen megbüntetnék vala,
Hogy az kunoknak vétetni nem mérnek vala.
De ha kun az magyart megbántja vala,

135 34 Ugyan semmi nélkül elmúlik vala,
Sohul senki arrúl nem téssen vala,
Csak panaszért is igen verik vala,
És egy királyára gyűlölség támada.

Secunda odii Causa inter Regem Bélam et Hungaros

140 35 Kérlek, hogy jól eszetekben vegyétek,
Mi légyen oka az gyűlölségnek, nagy
Fűfundamentomát jól megértsetek,
Az nagy romlás reájok honnét terjedt.

36 Mikor másik András, Béla atyja,
Az új betegségében meghala,
Hirtelen Béla urakkal indula,
Székesfehérvárban mikor bójuta,

145 37 Ott magyarok királyává téteték,
Uraktúl új ott megkoronáztaték,
Országátúl mint király tisztelteték,
De urakkal, íme, mint cselekedék.

150 38 Sokat urak közül ám megfogata,
Kik régen ellene támadtak vala,
Némelyet pedig számkivetettek vala,
Sokat ugyanott levágotott vala.

155 39 Vala akkor egy úr Magyarországon,
Kinek neve Dienes nándorispán,
Két szemét kitolatá haragjában,
Sokat megröttente ezzel urakban.

160 40 Sok dolgokrúl ott az király végeze,
Főképpen latrokat hogy megbüntesse,
Minden gonosztévőket hogy megölesse,
Kit széjjel országában meghirdettete.

41 Ezt is végezé király országában,
Hogy ha valahul, új jelenvoltában
Leülne valamelyik az urakban,
Mindjárt esnék királynak haragjában.

165 42 Ezt érdeme szerént megbüntetnéje,
Csak főhadnagyának azt megengedné,
Érsekeknek, püspököknek engedé,
Talám kevélységből új azt mívelé.

170 43 Valahul urak székit találtata,
Azokat mindjást felforgattatá,
Mindenestül az tűzre hányattatá,
Annál inkább urakat felindítá.

175 44 Ez dolgon az számkivetett rokoni,
 És fogoly uraknak ű jó baráti,
 Megrötnvén igen kezdének félni,
 Hogy kezd űreájok ez következni.

Tertia causa odii sequitur

180 45 Ez is tetszik vala nékik nehéznek,
 Kin igen zúgódának az nemesek,
 Mikor ellenség ellen küldtetnek,
 Régi királyoktól az ű nemzetek,

46 Némelyek közülök odavesztenek,
 Sokan penig nagy fogságban esének,
 De ha idővel onnan megjötenek,
 Királytól sok ajándékot vöttek.

185 47 Sok jószágot király azoknak adott,
 Örökséget nékik osztagattatott,
 Fiúrúl-fiúra nékiek adott.
 Az ki penig köztök soha meg nem jött,

190 48 Még annak is az ű maradékinak,
 Ha gyermeki nem volt, rokonságinak,
 Az királyok jószágokat adtanak,
 Kihez képest örömet szolgáltatának.

195 49 De Béla nem hogy nékik adott volna,
 Szolgálatokrúl megfizetett volna,
 De kit régi királyok adtak vala,
 Soltól ű jószágát elviszi vala.

200 50 Igen nehezen ezt szenvedik vala,
 Szűvököt, mint egy tőr meghatta vala,
 Mert ki gazdag űr, sok szolgálja vala,
 Magokat csak alig táplálják vala.

Quarta odii causa inter Regem Belam et Hungaros

51 Ezen is igen panaszkodának,
 Hogy királyt ellene ő országának,
 Ő ellene országa szokásának,
 Mint akarta, úgy vígezett ő magának,

205 52 Hogy akármely fű, jeles ember lenne,
 Az királlyal szemben nem beszélhetne,
 De supplikatiója neki lenne,
 Kit cancellarius királynak vinne.

210 53 Cancellariustól választ várának,
 De sokan ebben megfogyatkozának,
 Mert kevesért űk annyira várának,
 Elkél vala jobb része marhájának.

- 215 54 Elkél vala nekik lovak, marhájok,
Örökségek, az felett is jószágok,
Mégsem léssen vala semmi válaszok,
Mert kedvén járnak cancelláriusok.
- 220 55 Valakinek azok akarják vala,
Annak hamar válasza léssen vala,
De kik köztök szegény nyomorult vala,
Mint most nekünk, annak úgy vala dolga.
- 225 56 Annyira elhittik vala úmagokat,
Merthogy nekik vala ily méltóságok,
Hogy királynak szólhatnának csak általok,
És útülök lesz mindennek válaszok.
- 57 Önnön az község azt mondja vala,
Hogy királyok cancellariusok volna,
És egyéb királyok nekik nem volna,
Mert dolgokat azokkal szerzik vala.

Quinta odii Causa ex hinc orta est

- 230 58 Mindeneknél ezt inkább bánják vala,
Ezen ugyan elkeseredtek vala,
Hogy úromlásakra béhoztak vala,
Bosszújokra kunokat tartják vala.
- 235 59 Mert előbb is amaz kitetszik vala,
Hogy mikor ők királyhoz mennek vala,
Akármely főember köztök ez vala,
Királlyal ingyen sem beszélhet vala.
- 240 60 Sőt, királyhoz közel sem mehet vala,
Távol földön útet csak látják vala,
Kunok közül kisebbik hogy jött vala,
Királyhoz mindjárt bécsozták vala.
- 61 Mindenekben feljebb becsülik vala,
Magyaroknál inkább szereti vala,
Mindenkor csak kunokkal, trákkal vala,
Ezen magyarok bosszonkodnak vala.
- 245 62 Ezért jó szívvel királyhoz nem valának,
Semmi jót űhozzája nem gondolának,
Királyra támadni készek valának,
Mert ezeken csaknem megfojtatának.
- 250 63 De azkik királynak valának hívek,
Királyt oltalmazni erőlködinek,
Igazgatni ők igyekezének,
Rendenként ezekre ily választ tőnek.

Responsio ad primam odii causam

- 64 Nám hogy királynak tudtára adák,
255 Hogy az magyarokat kunok megbántják,
Kövi monostorhoz gyűjte táborát,
Országával együtt mind az kunokat.
- 65 Tisza mellett monostornál hogy lőnek,
260 Király főhadnagyi ám bégyülének,
Nagyságosok, ispánok bėjövének,
Kunok felől akkor így végezének,
- 66 Hogy az kunok mind együtt ne lennének,
Külömb-külömb helyekre vitetnének,
Hogy mikor kevesen együtt lennének,
Magyaroknak ártani nem mernének.
- 265 67 Így, ha egyik másiktól megbántatnék,
Arra ispánoktól törvény tétetnék,
Ispánoknak erősen meghagyaték,
Hogy az bűnöst mindjárt megbüntessék.
- 68 Jóllehet kunoknak ellene vala,
270 Hogy egymástól elválasztattak vala,
De így mégis békével laknak vala,
Magyaroknak vétetni nem mernek vala.
- 69 Bántás nélkül immár bujdosnak vala,
275 Sátorokkal széjjel így járnak vala,
Barmokkal, juhokkal így élnek vala,
Magyaroknak közülök sok szolgál vala.
- 70 Ezképpen immáron alkalmasb vala,
280 Sőt sokaknak ez nagy hasznára vala,
Merthogy köztök igen szegény sok vala,
Majd többire ingyen szolgálnak vala.

Responsio ad secundam odii causam

- 71 Ha király az urakban levágotott,
Nem kell néktek ezen csudálkoznotok,
Mert király és atyja közt, jól tudjátok,
Sokszor voltak háborúságindítók.
- 285 72 Úgyannyira, hogy ha nem lettek volna,
Kik két félnek javát nem kívánták volna,
Azok által meg nem békéltek volna,
Mindkét felől nagy vérontás lött volna.
- 73 Másik oka az fő levágásának,
290 Ha jó vala udvarában atyjának,

Semmi tisztességgel ők nem volnának,
Sőt királynak ártani akarnának.

- 74 Ez országgal köztök *megoszták* vala,
Önnön köztök azt ők elvégezték vala,
295 Királyt atyjával ölni akarják vala,
De hogy úk ezt végre nem vihették vala,
- 75 Kedvek szerént hogy nem cselekedhettek,
Ausztriai herceghez küldtek volt,
Kik ők ebben bizonyossá töttenek,
300 Hogy római császárnak hívek lésznek.
- 76 Fridesnek, az római császárnak,
Bizonyial ily dolgot ők fogadtanak,
Koronát országgal keziben adnak,
Ily levéllel követeket megfogák.
- 305 77 Merthogy penig király most ezt végezte,
Hogy latrokat országában megbüntesse,
Mi vétke az királynak mindezekbe,
Nem de nem így kell-e ennek így lennie?
- 310 78 Hogy penig urak székit megégette,
Ebben sincsen királynak semmi vétke,
Mert nem illik, hogy ő hasomló lenne
Szolgájához és mindenben társ lenne.
- Responsio ad tertia odii causam**
- 79 Harmadik okárúl az gyűlölségnek
Béla királyt igen mentik az hívek,
315 Vagyon tudtokra mind néktek,
Hogy voltanak itt hetvenkét vármegyék.
- 80 Ezekben király Magyarországnak,
Mindennek érdeme szerint adtanak,
Ismét elvöttenek, mikor akartanak,
320 Semmit ezzel meg nem bosszontattanak.
- 81 Jövedelmiből ezeknek királyok,
Régen voltanak mindenkor gazdagok,
És azokból voltunk hatalmasok,
Mindenektül vala nagy becsületök.
- 325 82 Némely királyok olyak is voltanak,
Sok vármegyékből elszakasztattanak,
Személyválogatás nélkül osztottak,
Igen bűvön soknak ajándékoztak.

- 330 83 Ez okon királyoknak jövedelmek,
 Úgyannyira immár megkevesedtek,
 Hogy nem vala nékiek semmi népek,
 Az urakkal valának egyenlők.
- 335 84 Urak közt kik hatalmasbak valának,
 Úgymint az komornik és az asztalnak,
 Lovázmester és az pohárnak,
 Királyokkal semmit nem gondolának.
- 340 85 Megtekéntvén király az ő országát,
 Országának régi ú állapotját,
 Akará építeni a koronát,
 Kinek már elvötték vala hatalmát.
- 86 Noha ez sokaknak nem tetszik vala,
 De kik elidegenültettek vala,
 Gonoszul eltulajdonítottak vala,
 Az vármegyékhez visszaadják vala.
- 345 87 Lám, az kik jámborul szolgálnak vala,
 És érdemek szerint megfizet vala,
 Király szabad jószága az ki vala,
 Nem sokaknak az király abban ada.

Responsio ad 4tam odii causam

- 350 88 Merthogy az maga külömb-külobb szokástul,
 És nagy sok szántalan kárvallásoktúl,
 Magyarország elszakadt törvényétül,
 Ő törvényében való szertartástül.
- 355 89 Hogy ismég király helyére hozassa,
 Minden rendiben helyében állassa,
 Minden erejéből ű igen vala,
 És nagy igyekezeti ezen vala.
- 360 90 De hogy fölettébb magát ne terhelje,
 Mindeneknek hamarébb válasza lenne,
 Rajta könnyebbségért király ezt lelte,
 Római udvar módjára, hogy lenne.
- 91 Nagyubb dolgok között az, ki készebb lenne,
 Cancellariusok dolga az lenne,
 Csak azokrúl ütülök válasz lenne,
 Az mennyire ütülök meglehetne.
- 365 92 Az ki penig nehezebb dolog lenne,
 Ugyanarrúl önnönmaga végezne,
 Ezt penig király azért művelte,
 Minden dolgának hamarébb vége lenne.

370 93 Nyomorultaknak király ű javokra,
Az kit szeretett vala, nékik hasznokra,
Cancellariusok fordítják másra,
Ez dolognak király nem volna oka.

Responsio ad 5tam odii causam

375 94 Teljességgel hamisnak mondják vala,
Hogy király kunokat béhozta vala,
Mert magyarok igen gyűlölik vala,
Arrúl nékik ilyen válaszok vala:

380 95 Íme, király ezt csak azért művelte,
Hogy Istennek neve dicsíretire
Való nép szaparodnék idejében,
És ha menni kellene ellenségre,

96 Annyival nagyubb volna ű serege,
Kikkel inkább lehetne győzedelme,
Bátrabban mehetne ellenségre,
Oka ez, hogy király űket szeretete.

385 97 Hogy penig inkább magyaroknál tisztelte,
Avagy, hogy nagyubbaknak űket becsülte,
Nem kelt volt ezt nehéz néven vennie,
Ezért nem kelt volt nékik zúgódnia.

390 98 Királynak méltósága ezt mutatta,
Hogy ily vendégét becsületben tartja,
Kiket ű maga hozott országába,
Kin űnékik ugyan megesküdt vala.

395 99 És hogy az magyarok gyűlölik vala,
Királynál ebben oltalmok nem vala,
Ezért nékik király is kedvez vala,
Hogy királyokat ő keresztelte vala.

400 100 Az köztök való több fő népeket,
Megkeresztelték urak és nemesek,
Az házasságban is valának egyek,
Gyermekeket adják vala nekiek.

101 Ez volt oka, hogy nekiek kedvezett,
Mert külömben elűzte volna űket.
Okát, ím hallották az gyűlölségnek,
Ítéld meg már magadban az mentséget.

Secunda pars de Vulgari Hungarum opinione

405 102 De az űdő, hogy ebben forgott vala,
Nem jó szívvel az Magyarország vala,
Király ellen gonoszt gondolnak vala.
Azonközben ilyen új hírek juta,

- 410 103 Hogy határában az Magyarországnak,
És annak felette az Oroszországnak,
Törökök immár hogy igen dúlnának,
És röttenetesen ők rablanának.
- 415 104 Béla király ebben bizonyos vala,
Mindjárt Magyarországnak kapujára,
Melyen ők béjőnni akarnak vala,
Nándorispánját nagy haddal bocsátja.
- 420 105 Gyorsággal király megkiáltata,
Akár nemes, akár király szolgálja,
Vagy várbéli tiszttartója volna,
Készülnének ők mindjára az hadban.
- 106 Hogy mikor király nekik izene,
Minden ember akkoron készen lenne,
Hadhoz mindenképpen jószerrel lenne,
Késedelem nélkül mindjárt jöhetne.
- 425 107 De hogy már ezt széjjel kiáltották vala,
Magyarországban ez elhírhüdt vala,
Egész *Magyarország* örömben vala,
Örömkben ezt ők nem tészik vala.
- 430 108 Ilyenképpen ők erről szólnak vala,
Tatókról ilyen hír volt volna,
Azért ugyan semmit nem láttak volna.
Némelyek pedig ezt mondják vala,
- 435 109 Hogy az kunok öszvetanácskoztanak,
Az oroszokkal egy értelmén vannak,
Hogy az magyarok ellen támadjanak,
Kik miatt sokszor sok kárt vallattanak.
- 440 110 Ez csak azért jött, Kuten az országban,
Hogy az földnek *színét* ű megláthassa,
Utat, ösvényét mind megtudhassa,
Az magyar nyelvet is megtanulhassa.
- 111 Hogy mikor az oroszok indulnának,
Ezek is itt benn mind feltámadnának,
Magyarország kapujára rohannának,
Ezenképpen inkább rabolhatnának.
- 445 112 Ilyenképpen kétségesek valának,
De mikoron húsvét felé jutának,
Ezen inkább megbizonyosulának,
Láták, nem kell alítani tréfának.

427 Magyarországnak [értelem]

438 szinniát [értelem]

De consilio Régis Contra Tartaros

- 450 113 Mindjára király Budára indula,
Ki még akkoron csak egy falu vala,
És miért hogy az közönségesb vala,
Húsvét napját király ott *üli* vala.
- 455 114 Érsekeket, püspököket hívatá,
Országabéli főurakkal szóla,
Tanácskozik vala vélek gyakorta,
Ellenségnek mint ellene állhatna.
- 460 115 Igen inti vala király azokat,
Hogy készen tartanak ű zsoldosokat.
Kuttent pedig, az kunoknak királyát,
És közöttök való több főurakat,
- 116 Feleségestül, gyermekestül hívák,
Budára királyhoz azokat hozák,
Kétségesek mert hozzájuk valának,
Azért űket őrizet alá adák.

**Quid facit Rex Bela cum per Palatinum De ingressu Tartarorus Certificatus
fuit**

- 465 117 Húsvét napja már mikor közel vala,
Nándorispánnak egy szolgája juta,
Ki királyhoz gyorsággal jött vala,
Tőle királynak ezt izente vala.
- 470 118 Hogy az ellenség immár közel volna,
Oroszországnak kapujánál volna,
És az tájban széjjel igen rablana,
És ha segítséget néki nem adna,
- 475 119 Csak azokkal, aki ővéle volna,
Nándorispán ellene nem állhatna,
Mert az ellenség szántalan sok volna.
De hogy király ezt ingyen sem gondolta,
- 480 120 Ily hirtelen hogy jönnének, nem vélte,
Készen is nem vala még semmi nípe,
Azért király esék nagy félelembe.
Negyednappal azután azonközbe,
- 121 Nándorispán is királyhoz eljuta,
Ki éjjel és nappal egyaránt jött vala,
Tatárok hogy megverték, ű megmonda,
Ő maga is csak nehezen szalada.

- 485 122 Annál is inkább az király röttene,
Mindazáltal mindeneket elereszté,
Ő házakhoz mindent készülni küldé,
És nékik erősen megparancsola,
- 490 123 Mindenik ú népével jötten jönne,
Mentül hamarább túlök meglehetne,
Késedelem ebben semmi ne lenne,
Mint az dolognak kívánja szüksége.
- 495 124 Az váci ispán pükpököt szólíta,
Váradi, csanádi prépostnak hagyta,
Királyné asszonyhoz űket bocsáta,
Ausztria felé űket elindíta.
- 500 125 Ausztriai hercegnek is izene,
Kéreté, hogy hozzá jönne, sietne,
Kunoknak is széjjel mind elizene,
Hogy ű seregek is hozzá sietne.
- 126 Esztergombúl, Fejérvárból űmaga,
Az népet felvive, az ki ott vala,
Azokkal Dunán által hamar kele,
Az német faluban, Pestre bémene.
- 505 127 Pest akkor egy nagy, gazdag falu vala,
Dunán által Buda ellenben vala,
Sokat az király ott mulatott vala,
Országát nagy haddal ott várja vala.

Nomina Regum Tartarorum in Hungariam intrantium

- 510 128 Tatár királyoknak nevek ez vala,
Királyoknak királya Batthen vala,
Mindeneknél mert hatalmasb ez vala,
Seregében hadnagy Bodetor vala.
- 515 129 Másik királynak neve Kadan vala,
Az Kadan az többinél jámborb vala,
Locton, Scikan, Réta és Herment vala,
Ezek között Czeb, Okadar es ott vala.
- 520 130 Jóllehet ezen *kivülek* is valának
Ennél több királyok az tatároknak,
Mindenestül ötszázezeren valának,
Kik Magyarországra béindulának.

516 és [értelem]

517 kövélyek [értelem]

Quomodo Tartari Rustiam et Comaniam destrugerunt

- 131 Mikor ezek mind elrablatták volna,
Orosz- és Kunországot eldúltak volna,
Öt magyar milföldig visszatértenek vala,
Magyarországot épen hadták vala.
- 525 132 Lám oly okoson űk cselekedének,
Ez ország mellett békével mennének,
Hogy mikor élést egyebütt nem lelnének,
Megtértekben osztán itt lehetnének.
- 530 133 Íme Batthus hadával elindula,
Az rabokat együtt meghadta vala,
Oroszország kapujára hogy juta,
Nándorispánt ű ott megverte vala.
- 535 134 Könnyebben így immár bemehet vala,
Az hul Béla király gyűl vala,
Egyenesen Batthus arra indula,
Béla király mene Lengyelországba.
- 540 135 Lengyel hercegekben egyet levágata,
Vratislavia várost elronta,
Szertelenül Lengyelországot rablá,
Onnan méne mindjárt Morvára.
- 136 Ott is rettenetesen rablatt vala,
Magyarországra onnét siet vala,
Kádán király az erdőkön jár vala,
Oroszok és kunok közt rabol vala.
- 545 137 Három napi járóföldön ment vala,
Kádán az nagy hegyek közt talála
Egy nagy falut, kinek neve Kindána,
Szántalan sok német azt lakja vala.
- 550 138 Ezek királynak bányászi valának,
Jeles hadakozó népek valának,
Hegyeken, erdőkön kiindulának,
Tatóroknak elejében állának.
- 555 139 Kádán látá az népnek sokságát,
Hátratéríté mindjára ű hadát,
Azt tudák, hogy megverték hadát,
Mindjárt boritalnak adák magokat.
- 140 De hirtelen tatárok megtérínek,
És hogy nem vala semmi erősségek,

536 mine [értelem]

546 Cádán

553 Cádán

- 560 Sokfelől a falut ám környülvevék,
Mindkétfelől hullának és veszének.
- 141 Látá az nép, hogy nem állhat ellene,
Mindjárást állának az tatár hütre,
De hogy lún a falu Kádán keziben,
Aristadust víve ő szerelmében.
- 565 142 Aristaldus vala ispán a faluban,
Hatszáz fegyverest a faluból választá,
Kikkel Kádán ismét visszaindula,
Az többihez sietve megyen vala.
- 570 143 Bochetor az Szeret vizen általkele,
Több királyokkal Kunországra méne,
Juta az kun püspöknek földébe,
Holott sok nép támada elejében.
- 144 De azokat igen hamar megverék,
Teljességgel mind lepusztíták földit,
575 Pest felé tére onnat ű nípével,
Mert ott hallja vala Bélának hírit.

Qualiter Processerunt postquam Portam Habuerunt

- 145 Mikor Batarussal kaput az tatárok
Megvívék, mint felyül ám meghallottátok,
580 Mindenfelől égetik az falukat,
Senkitül nem kímílik szabljájokat.
- 146 Aggság, ifjúság senkit nem menthet vala,
Asszonyt, férfiat egyaránt vágják vala,
Király felé igen sietnek vala.
Mikor Pesthez közel jutattak vala,
- 585 147 Pesthez félnapi járóföld jutának,
Előtte vala pénteken húsvétnak,
Mindjárást közülök elválasztának,
Kik Pestig égetnének, rablanának.
- 148 Másodnapon ismét mást választának,
590 Kik azon kegyetlenséggel valának,
Mert népekben valakit hul kaphatának,
Mindent rútul vágának, koncolának.
- 149 Senkit király rájok nem bocsát vala,
595 És mikor elmenteket vilik vala,
Lám akkoron ismég térnek vala,
Minden napon csak azt művelik vala.

563 Cádán

581 menhet [értelem]

- 150 Mikor vasárnap is azt művelnéjek,
Ezen felette igen megkeseredék,
Hogy tatárok mindennap ezt művelnék,
600 Ugolinus, az kalocsai érsek.
- 151 Király parancsolatjának ellene,
Csak kevesedmagával ű kiméne,
Tatárok megindulának előtte,
Érsek láta, kezdé őket űznie.
- 605 152 Egy sáron tatárok elugratának,
Kit érsek szolgálái, lám, nem tudtának,
Hogy fegyver mia nehezen voltak,
Mind lovastúl az sárban béomlának.
- 610 153 Hamar tatárok nekik térének,
Esőképpen sok nyilat rájuk lövének,
Kiket az sárban ott környülvéének,
Mindenestől fogván űk ott veszének.
- 615 Csak alig érsek űmaga szalada,
Harmad vagy negyed magával táborba,
Igen haragszik vala király reája,
Hogy nem tudta, mert megsegített volna.

Quomodo fuit destricta Civitas Vaciensis

- 154 Húsvét napján Batthusnak egy rész hada,
Az Duna partján Vácra rohana,
Az várost megvevé, földig leronta.
620 Szentegyháza annak oly erős vala,
- 155 Városbéli nép abban szorult vala,
Külföldről is szántalan nép ott vala,
Mindenfelől abban sok nép gyűlt vala,
Kit nehezen a tatár megvött vala.
- 625 156 Szántalan kincset abban találának,
Kik mind az egyházban valók valának,
Kit közöttök rútul eltékozlának,
Sok egyházi rendet ott levágának.
- 630 157 Asszonynépet, leánt, kit ott lelének,
Az kiket fegyverrel meg nem ölinek,
Rettenetes tűzzel azt ígettetik,
Húsvét napján azok úgy szenvedének.

606 Kik [értelem]

622 Kúföldről [értelem]

Quando Dux Austriae insultam fecit in Tartaros

- 158 Lám az ausztriai herceg ott vala,
Ki király kértére odajött vala,
635 Tatárokról semmi hírt nem hallott vala,
Azért fegyveretlen kevés nép vala.
- 160 Ismét azonképpen cselekedének,
Mint azelőtt sokszor, megkésértének,
640 Tatárok táborhoz közel jövének,
Kit hercegeknek hamar hírré tevének.
- 161 Herceg szolgálival lúra ülének,
Igen hamar ám felfegyverkedének,
Az táborból reájok menének,
Kiket herceggel szolgálai elérének.
- 645 162 Az ű szokások szerint az tatárok
Mégfutamának mindjáraást előttök,
Az herceg erősen mégyen utánok,
Egyet ám hamar eléri ű benneek.
- 650 163 Lúrúl kapjával azt leöklelék,
Az tatáron kopjját letöré,
Közülök megtére egy segítségre,
Kezde erősen jünni az hercegre.
- 655 164 Szablyáját az herceg hamar kirántá,
Egy csapással annak kezét elvágá,
Lúrúl az leesék, ottan meghala,
Az földön valót herceg ám megfogá.
- 660 165 Az többi mindjáraást mégfutamának,
Két lovat tatárral ók béhozának,
Herceggel szolgálai vígan valának,
Az táborban lassan béballagának.
- 166 Ezt látván magyarok kezdék alázní,
Az ű királyokat azért csúfolni,
Az herceget pedig felmagasztalni,
Jó vitéznek űtet igen dicsérni.

Quomodo Rex Comanorem Cutten extitit interfectus

- 665 167 Még azon fogságban tartatik vala,
Kutten az kunoknak az ő királyok,
Mert hozzá igen nagy kétség vala,
Mint felyül is búvön meg vagyön írva.
- 670 168 És az ellenségét, kit látnak vala,
Nem hiszik vala, hogy még tatár volna,

- De kunoknak mindnyájan vélik vala,
Azért Kuttentre ilyen kiáltás vala.
- 675 169 Meghaljon, meghaljon, az község mondja,
Mert ez veszedelemnek mind ő oka,
Magyarországra ez romlást ű hozza.
Béla királyra is így szólnak vala,
- 680 170 Bosszúbeszédekkel kiáltják vala,
Víjon az mi királyunk, ki béhozta
Az kunokat nagy nyomorúságunkra.
Némelyek pedig azt kiáltják vala,
- 171 Víjon király azokkal tatárokra,
Kinek örökségünköt osztotta vala.
Béla király ezt gyakran hallja vala,
Azért mindjárt Kutténért küldött vala.
- 685 172 Király Kuttent hozzá hívatta vala,
De Kuttent azért menni nem mer vala,
Mert népének kiáltását hallja vala,
Hogy megölik, azon igen fél vala.
- 690 173 De viszontag királynak ezt izene,
Hanem ha oly embert érte küldene,
Ki az nép között békével vihetné,
És útülök, haláltól megmenthetné.
- 695 174 Mikor királynak ezt megmondották volna,
Nagy kiáltás az nép között támada,
Meghaljon, meghaljon, azt mondják vala,
Sok fegyveres egyszersemind reá indula.
- 700 175 Sok magyar és német fegyveres vala,
Kik az palotára rohantak vala,
Erővel menni reája akarnak vala,
Mellyel Kuttent az többivel fogva vala.
- 176 De Kuttent társival követ ragadának,
Hozzájok menni senkit nem hagyának,
De végre magyarok többen jutának,
Őket ám mindnyájan ők megfogának.
- 705 177 Ugyanottan ám ott fejeket elszedték,
Nép közében palotából kiveték,
Bűntelen nyavalyásokat így veszték,
Még úmagok is azután megérték.
- 710 178 Mondják, hogy az herceg volt volna oka,
Az ő halálának fő indítója,
Némelyek, hogy az király hadta volna.
De miket bizonynal megtudtak volna,

- 179   Hogy Kутten az dologban ártatlan volt,
 Kiért az néptől reá kiáltás volt,
 715   Nem kell hinni, hogy király akarja volt,
 Hogy űket ily szertelen vesztették volt.

**Quid fecerunt Comani audita morte Régis Hippomorum et qualiter Rex Bela
 Contra Tartaros Processit**

Tertia Pars

- 180   Íme mégis tatárok megszűnnek,
 Tábor körül mindenfelől égetnek,
 Azon kegyetlenséggel cselekednek.
 720   Királyt ingerli az kalocsai érsek,
- 181   Hogy indítaná tatárokra hadát,
 Ausztriai herceg hazatért vala,
 Mert többire az ország bégyült vala,
 Azért lassan király rájok indula.
- 725   182   Kunok az király parancsolatjára,
 Mindenfelől már ez bégyültek vala,
 Király mellé már igen sietnek vala,
 De Kутten mint járt, hallották volna.
- 183   Uruknek halálán megbúsulának,
 730   Medgyenek, immár azon búsulának,
 De hogy hír lún ebben egész országnak,
 A parasztság ellenek támadának.
- 184   Anélkül is igen gyűlölik vala,
 Azért űket az hul kaphatják vala,
 735   Kíméletlen fogják és vágják vala,
 Kegyetlenül őket üldözik vala.
- 185   Kik mikor ezt eszekben vötték volna,
 Nem csak magok kezdék azt oltalmaznia,
 De mindenütt égetni kezdtek vala,
 740   Sok parasztnépet ők is ölnek vala.

Quomodo Evasit Czanadiensis Episcopus Manus Comanorum

- 186   De mikor Balsu az Csanádi püspök,
 Miklós, Borc fiával sok nemesek,
 És űvélek feleségek, gyermekek,
 A felföldre erősen sietnének,
- 745   187   Hogy otthagyván házok nípit, megtérnének,
 Sietséggel király mellé menének,
 De kunokkal, im, egybebékélnének,
 Kikkal mindjáraást szemben ütközinek.

- 750 188 De kunoktól űk igen veretének,
Fegyverek mia megemesztetének,
Püspökökkel kevesen menekedének,
Kit üzönnyen csak ő betegségének.
- 755 189 Mert püspököt szekéren viszik vala,
Kit viadalkor távul néznek vala,
Ez képpen kevesedmagával szalada,
Kunok széjjel igen rabolnak vala.
- 760 190 Egybenkelvén Dunán általkelének,
Tatórokkal mindjáraást egygyé lőnek,
Azonképpen űk is kegyetlenkedének,
Így pusztítván Marczay felé menének.
- 191 Marcából sokan feltámadának,
A kunokkal kegyetlenül vívának,
De kunok előtt, ím, megfutamának,
Kiket Marczáig igen hajtának.
- 765 192 Az Marchát megvívék ilyenképpen,
Urok bosszút állának erősen,
Azt mondják vala nekik ülvén,
„Ez ölis az Kuttenerért néked légyen”.
- 770 193 Jeles falukat űk mind feldúlának,
Kikből sok pénzt maguknak takarának,
Sok lovakat és barmokat hajtának,
Bolgárországban eképpen jutának.

Quomodo Varadiensis Episcopus Per Tartaros extitit decepto

- 775 194 Benedek, ki Váradon püspök vala,
Akkoron sok szolgát fogadott vala,
Mert királytól megparancsolva vala,
Kikkel királyhoz menni akar vala.
- 780 195 Azonközben neki ily híre juta,
Hogy tatár egész várost meggyújtotta,
Benn is való népet hogy mind levágtá,
Szentegyházból az marhát mind eldülták.
- 196 Ez előtt az püspök egynehány néppel,
Megvitt vala egynehány tatárral,
Kiket meggyőzött vala szolgáláival,
Azért vala egy igen nagy bátorságban.
- 785 197 Ehhez képest elindula az püspök,
Szolgáláival igen megyen utánuk,
De hogy eszékben vennék az tatárok,
Hamar gondolának ily álnokságot,

- 790 198 Sok vezetéklovuk őnekik vala,
Egy kevéssé félreállották vala,
Sok vázt ember módra csináltak vala,
Hamar az lovakra alkottak vala.
- 795 199 Egy hegyecske alá állották vala,
Mint ha ember volna, mind úgy áll vala,
Egynéhány tatárt véle hadtak vala,
Az többi egy enyhelyben vala.
- 800 200 Mikor magyarok elérkeztek volna,
Mindjárt velük szemben ütköztek vala,
De hogy magyar az tatárnál kevesb vala,
Magyar előtt futamást tettek vala.
- 201 Hegyecske felé tatárok futnak vala,
Az hegy alól vassal kijöttek vala,
Magyarok látván megrettentek vala,
Tatár előtt ám megfutamtak vala.
- 805 202 Kegyetlenül tatárok vágják vala,
Magyarokban az kit érhetnek vala,
Ilyen családrsággal jártanak vala,
Csak kevéssel püspök haza szalada.
- 810 203 Nem sokat püspök Váradon mulata,
Egynéhány nap után onnan indula,
De csak egy kevesed magával vala,
Tatár előtt Dunán általkel vala.

De Infelici Bello Regis, Cum Tartaris Comissio

- 815 204 Meghallották, mint indítá hadát,
Pestről királyi derék szerént hadát,
Tatárokra fegyveres sokaságát,
Immár halljátok meg ő viadalját.
- 820 205 Sokfelé tatárok oszlottak vala,
Mindenfelé égetnek, dúlnak vala,
De hogy érték, hogy király indult volna,
Megtérvén magyart összegyűltek vala.
- 206 Az mely úton ők bejöttek vala,
Azon úton ismét megtértek vala,
Mint király hada lassan mégyen vala,
Ők is csak úgy előttük mégyen vala.
- 825 207 Mikor közel jutának az Sajóhoz,
Ki nem messze vagyon Eger várához,
Ugyanottan beszakad az Tiszához,
Általkelének az túlsó partjához.

- 830 208 Sajón egy hídon mind általkelének,
Tábort járván ott letelepedének,
Sokat bennük hídőrizni vetének,
Ki mind éjjel-nappal strázsák lennének.
- 835 209 Ez rész hogy igen sok sebes vala,
Király és magyarok azt hiszik vala,
Hogy sehol ily rév az vízen nem volna,
Hogy kin tatár híd nélkül elkelhetne.
- 840 210 Béla király igen szól ő népének,
Biztatja, hogy mind emberek lennének,
Az viadalhoz igen készülnének,
Az tatártól hogy semmit ne félnének.
- 845 211 Önnön kezével király osztja vala,
Fő népének mind zászlókat ad vala,
De magyarok ezt mind nevetik vala,
Mert az sokaságban ők bíznak vala.
- 850 212 Viadalhoz engedelmesek sem valának,
Kedvvel az felül megmondott okokért,
Jó szívvel mindnyájan ezt kívánák,
Ő királyok őket el se veszesse.
- 855 213 Hogy annak utána ők az királynak,
Kedvesbek lennének az ő uroknak,
Mert nem hiszik vala hogy magyaroknak,
Veszedelme legyen egész országnak.
- 860 214 Mint sokszor az előtt is történt vala,
Az kunok hirtelen beütnek vala,
Egy rész földet ők elrabolnak vala,
Míg az magyarok összegyűlnek vala.
- 865 215 Ismét igen gyorsan megtérnek vala,
Viszontag magyarok így tesznek vala,
Hogy így lészen most is azt hiszik vala,
De reménység őket megcsalta vala.
- 870 216 Strázsára azért minden éjjel vetének,
Kik mindenkor tábor körül lennének,
Tatárok az vízen révet lelének,
Kin egy éjjel mindnyájan elkelének.
- 875 217 Magyarokat hajnalban körülvevék,
Rettenetesen az tábort megüték,
Mintha az kőeső erősen esnék,
Magyarokra az sok nyilat úgy lövék.
- 880 218 Miért hogy így körülvetettetének,
Valamikor ők lóra már felülnek,

- Az úr szolgáját nem lelhetik vala,
Az szolgálja is urát nem lelheti vala.
- 219 Ezenképpen mikor harcon menének,
Igen félve és nagy reszketve menének,
875 Mert oly sűrűn órájuk nyilat lőnek,
Hogy mind ugyan árnyékot tart nekik.
- 220 Nyilak az égben rendenként mint úgy mennek,
Mint hogy rétenként az sáskák repülnek,
880 Kit magyar vitézek nem szenvedhetének,
Sereg közé ismét gyorsan térének.
- 221 Akkor mennyi ezer rájuk mennek vala,
Tatórok nyilakkal rájuk lőnek vala,
Az sok nyíllal őket meggyőzik vala,
Erősen őket hátra űzik vala.
- 885 222 Ezenközben az nagy hévségnek miatta,
Köztük való szorosságnak miatta,
Az nép teljességgel ám elfárada,
Fáradtságának miatta eltikkada.
- 890 223 Úgyannyira, hogy király és az érsek,
Noha ők is oly erősen rettegnek,
Mindazáltal vinya igyekeznek,
De senkit viadalra nem vehetnek.
- 224 Béla király kalocsai érsekkel,
Viadalra népét hízelkedéssel,
895 Intik erősen és fenyegetéssel,
De lám semmit nem használnak ezekkel.
- 225 Hajnaltól fogva délig így vesződének,
Addig mind ilyenképpen gyötrettetének,
900 Mert tatároktól körülvettetének,
Sehol tőlük egy felé sem mehetnek.
- 226 De hogy teljességgel elfogyatkoznak,
Kálmán herceg, atyjafia királynak,
És ő népe kik övéle valának,
Egyfelől erős viadalt tartának.
- 905 227 Az egész nap inkább mind víttak vala,
Hogy megsegíttetnének, vélik vala,
De reménység őket megcsalta vala,
Mert senki meg nem segítette vala.
- 910 228 Mert mikor másfelől indulnak vala,
Hogy már viadalra ők mennek vala,
Tatórok előlük elállnak vala,
Magyaroknak utat ők adnak vala.

- 229 Békével közöttük bocsátják vala,
Egy nyilat is rájuk nem lőnek vala,
915 Azt látván magyarok menten mennek vala,
Ekképpen ők eloszolnak vala.
- 230 Mennél inkább így szaladozának,
Annál szélesb utat nekik adának,
Tatóroktól békével bocsáttatának,
920 Többen-többen ekképpen így futának.
- 231 Sőt mikoron Béla király ezt vélné,
Hogy ő népe az ütközetre menne,
Sokkal több akkor futni mene,
De ebben nem vala királynak híre.
- 925 232 Az tatárok erősen várják vala,
Hogy király népével rájuk indulna.
Ehhez képest egy helyben állának,
Sehova onnan nem mozdulának.
- 930 233 De mely okosságot ők gondolának,
Sokfelől magyarnak utat hagyának,
Ezen magyarok oly igen kapának,
Hogy táborban kevesen maradának.
- 234 Látá király, hogy népe igen fog kevesedni,
Egy erdő felé csak kevéssel indula,
935 Mert tatárok meg nem ismerik vala,
Azért közülük ő is elszalada.
- 235 Másfelől az herceg is megfutamék,
Sokadmagával ötet igen űzék,
De lám Pestig őket el nem érhettek,
940 Út nélkül Dunáig sokat bújdosnék.
- 236 Jóllehet pestiek igen kérik vala,
Hogy egy kevéssé őket megvárnája,
Míg feleségekkel elkelnek vala,
De herceg őket meg nem várta vala.
- 945 237 Herceg nekik akkor ilyenképpen szóla,
„Hogy minden ember magáról gondolna”,
Mert ott érnek, attól igen fél vala,
Azért csak egyedül Dunán elkele.
- 238 És noha az pestiek sietnek,
950 Hogy az ellenség előtt elkelnének,
De tatárok ám reájuk jövének,
Kiket mindenestül ám ott lepének.
- 239 Az kik Dunában el nem merülének,
Azért fegyver miatt mind ott veszének,

955   Kegyetlenül tőlük megöletének,
Asszonyokkal rútol cselekedének.

De fuga episcopi quinque-ecclesiensis

240   De hogy látá pécsi Bertalan püspök,
Hogy az tatárok között ők így vesznének,
960   És hogy az tatárok táborra ütének,
És hogy az táborban sokat megégeték.

241   Ő sem az igaz úton azonképpen,
De sok vitézekkel ám messze megyen.
Így úzik tatárok egy kövessen,
László ispán, lám juta azonképpen.

965   242   Királyhoz az László ispán jó vala,
Ki sok zászlóját lobogtatja vala,
Király segítségére ő jött vala,
Semmit ez dologban még nem tud vala.

970   243   Magyar zászlókat püspök megismeré,
Mindjárt vitézeket odatéríté,
Sokságokat tatár eszében vevé,
Tovább az tatár azokat nem úzé.

975   244   Onnan hamar tatárok megtérének
Egyebeket űznie eredének,
Ekképpen László ispán és az püspök,
Az tatároktól megmenekedének.

De Episcopis et aliis Illiricis in dicto Bello Inter factis

245   Azkik pedig Pest felé mennek vala,
Országútján erősen futnak vala,
Az kik még táborban maradtak vala,
980   Ezeken oly veszedelem lött vala,

246   Annyi ezer ember akkor ott vesze,
Hogy soha ne lehetne becsülése
Sem módoknak ez dolognak felőle,
Senkitől nem lenne kemény levele.

985   247   Kik nagyobbak lúnek egyházi rendek,
Sokan azok közül is elesének,
Főképpen esztergomi Mátyás érsek,
Kit király is felyül becsül többinél.

990   248   Hogy mert együtt *nevedtek* vala,
És hogy királynak nagy hűséggel vala,
Az többinél inkább szereti vala,
Szükségkoron tanácsával ő vala.

- 249 Kalocsai érsek ott veszett vala,
Jeles nemzetből ez származott vala,
995 Ehhez egész ország igen bízik vala,
Mindenektől nagy tisztességben vala.
- 250 Győri Gergely püspök akkor ott vesze,
Deák tudományban bölcsessége,
Valaki őnéki igen jó erkölcsé.
1000 Kevöldus erdélyi püspök ott vesze,
- 251 Szebeni Miklós prépost ott veszett vala,
Királynak öccse, kancelláriusa,
Kit minek előtte megöltek volna,
Egy fő tatárt ő is levágott vala.
- 1005 252 Ez felendek többen is halának,
Kiknek testek oly rútul taglatának,
Hogy tatárok onnan eltávozának,
Soha meg nem találtathatának.
- 1010 253 Kit penig tűznél megégetének,
És kik fegyver miatt megöletének,
Tókban, vizekben is annyian veszének,
Hogy számokról bizonyosok nem lehetnek.
- 1015 254 Úton és mezőkön az embertestek,
Fő nélkül sokan közöttök feküsznek,
Darabonként széjjel vannak némelyek,
Falukban, egyházakban is hevernek.
- 1020 255 Ez nagy *öldöklés* és nagy veszedelem,
Tartott vala kétnapi járó földön,
Az egész föld tetszik vala *pirosan*.
Az embertest úgy hevernek az földön,
- 256 Mint az juhok, kik mezőn legelnek,
Mely sűrűn ők az mezőn megtetszének,
Azonképpen embertest heverének,
Kétnapi járó földön úgy feküsznek.
- 1025 257 Az mely emberek vízben veszének,
Azok halak miatt emésztetének,
Az kik penig fegyver miatt veszének,
Vadak, madaraktól emésztetének.
- 1030 258 Falukban, egyházakban az kik veszének,
Azok tűz miatt megemésztetének,
Mert oly szörnyen sok helyeken égetnek,
Község megoltja lángját az tűznek.

1017 öklödis [értelem]

1019 perásson [értelem]

- 259 Negyedikképpen ilyenképpen vesznek,
Sok testektől egek megdögletinek,
1035 Kik széjjel holt elevenen feküsznek,
Kik seb miatt még többet élhetnének.
- 260 Az egeknek döglesztésétől,
Azok is kimúlának ez világból,
1040 Es azképpen az ég is rezessé lón,
Ennyi sok léteknél veszedelméből.
- 261 Ezüstről, aranyról és fegyverekről
Azoknak, kik veszének, marhájokról
Mit kell szólni, és ő jó lovakról,
Nem tud senki szólni az ő számokról.
- 1045 262 Lovak fékestől, nyergestől futosnak,
Széjjel az puszta mezőn nyargalódnak,
Kik immár annyira elvadultak,
Hogy az vadság miatt fenek valának.
- 1050 263 Arany, ezüst edények, selyemruhák,
Mezőkön, erdőkön elhányattának,
Hogy könnyebben ők elszaladhatnának,
De ellenek vala tatároknak.
- 1055 264 Csak ebben valának foglalatosak,
Valahol magyarokat kaphatának,
Örömsben azokat vágának,
De prédára semmit nem gondolának.

**Quomodo Tartari Habita victoria Spolia diviserunt et quomodo invento Regis
Sigillo fictitias Literas Scripserunt**

- 265 De hogy ilyen nyereséggel járanak,
Sok számtalan prédát összehordának,
1060 Sok rezes ruhákat összehányának,
Kikből ugyan nagy halmokat rakának.
- 266 Ehhez főnépeket ők választának,
Kiktől prédák köztök elosztatának,
De az kik ez országban nem valának,
Rend szerént mindennek részt hagyának.
- 1065 267 Csak Batthus még ez országban jött vala,
Az többi másutt dúlnak vala,
Azért Batthus utánuk küldött vala.
Követek által megizente vala,
- 1070 268 Sereggel hogy azok is bejönnének,
Mert nincs immár, ki állana *ellenek*,

- Az földet is immár tartásák övéknek.
Csak ez dolgon vala nekik félelmek,
- 269   Hogy ha hír lenne ebben magyaroknak,
1075   Hogy megverték hadát Béla királynak,
Minden felől ők is megfutának,
És hogy senkit így meg nem kaphatának.
- 270   Kérlek, vedd eszedben álnokságát,
1080   Miképpen csalták meg az magyarokat,
Hogy így nem történék mint lelték módját,
Mert soha nem hallottad ennek mását.
- 271   Lám azelőtt régen az viadalban,
Az kancelláriust levágták vala,
Király pecsétit nála lelték vala,
Deákokat hamar kerestek vala.
- 1085   272   Deákokkal leveleket írtak vala,
Őköztök sok magyarok valának,
Kik az előtt tatár hitre állának,
Azokban levéllel elbocsátának.
- 1090   273   Sokfele levelet elhordozának,
Béla király nevével magyaroknak,
Mely levelek írva ighen valának,
Hogyházokban bátran megmaradnának.
- 1095   274   De segítségével az Úristennek,
Rövid napon haddal megyünk ellenek,
Azért csak *könyörgjete*k Istennek,
Adjon győzedelmet keresztyéneknek.
- 1100   275   Király pecsétével megpecsételék,
Az országban széjjel ezt meghirdeték,
És az szegény magyarok ezt úgy hívék,
Hogy mindnyájan őket házoknál lepék.
- 276   Minden napon látják vala emberek,
Hogy széjjel rabolnak gonosz tatárok,
De az hírben vala nagy bizodalmok,
Hogy nekik ezt izente ő királyok.
- 1105   277   Ehhez képest házaknál maradának,
Szertelenül tatároktól raboltatnak,
Mert hirtelen meg nem futamhattanak,
Semmit ez országban épen nem hagyának.

1092 Hogy hogy a második hogy áthúzva

1095 könyörgjete [értelem]

**Quid fecit Rex Bela Post debellationem sui exercitus et Qualiter Per duce
Austriæ captus fuit Pariter et Spoliatus.**

Quarta Pars

- 1110 278 Térjünk ismét Béla király hadára,
Futamása után ő fogságára,
Az ausztriai herceg megcsalta,
És néhány summa pénzt mint vött órajta.
- 1115 279 Csak kevesen király hadból szalada,
Éjjel nappal sietvén megyen vala,
Lengyelország határára megyen vala,
Onnan egyenesen Ausztriára tarta.
- 1120 280 Hogy az királynéasszonyhoz juthatna,
Ki Ausztria tartományában vala,
Herceg király jövetelit hogy hallá,
Ilyen gonoszt ő szüvében gondola.
- 281 Tettetés szín alatt hozzá indula,
Hogy már ott mint barátját, úgy fogadná,
Király Duna mellett hogy szállott vala,
Ő fegyveréből levetkezett vala.
- 1125 282 Mert hogy ily szerencséken járt vala,
Ennyi fegyver közül elszállat vala,
Mind ily fáradt ember elnyugodt vala,
Aközben ebédet készítenek vala.
- 1130 283 De hogy király álmából felserkene,
Herceg jelenvoltát igen örülé,
Herceg királyt kéré, hogy általkelne,
Dunán túl egy várban vele bemenne,
- 1135 284 Mert ott királyt inkább tisztelhetnéje.
Király hallá, örömet megengede,
Herceg hogy jó szívvel hívná, elhivé,
Nem vala király kétséges őbenne.
- 1140 285 Királyon megesék, mitül fél vala,
Klodeszt kerülvén gonoszba juta,
Mert az herceg kezében akada,
Erős fogságba őtet tartja vala.
- 286 Így herceg királyhoz talált vala,
Hogy régen órajta sok pénzt vött vala,
Azt kívánja, hogy néki visszaadja,
Mert addig őtet el nem bocsátja.

1038 A szó olvasata bizonytalan. Esetleg a latin „clades” szó torzult alakja lehet, ebben az esetben olyasmit jelentene, hogy „[a király] kárt/csa tavesztést kerülvén, gonoszba juta”. Az eredeti szövegben, Rogeriusnál ez áll: „és amikor a király azt hitte, kikerüli Szküllát, beleesett Kharübdiszbe”

- 1145 287 Soha király ki nem szabadulhata,
Mígnem az mit kíván, néki meg adná,
Egy részéért arany-, ezüstedényt ada,
Más részét pénzzel fizette vala.
- 1150 288 De még mind avval is nem érte vala,
Mert az ezüst, marha az mit ér vala,
Azért az herceg el nem vötte vala,
Kétezer giráért csak vötte vala.
- 1155 289 Három vármegyét egy részéért ada,
Ki herceg országához közel vala,
Személy szerént herceg azt elfoglalá,
Kastélyában azoknak beleszálla.
- 1160 290 Önnön költségével azt megépíte,
Tatár ellen herceg azt megépíte,
Béla királyt ekképpen elveszté,
Erős hüttel is ötet megeskete.
- 291 Királynéasszonyhoz ismét indula,
Ki már oda nemígen messze vala,
Mihelyten király oda jutott volna,
Váci István püspököt elkelte vala.
- 1165 292 Római udvarban hogy elsietne,
Onnan őnéki segítséget kérne,
Azonközben király Segesdre mene,
Az kikkel lehete, mind odagyüle.

Quomodo Dux Austriae Spoliavit Fugitivos Hungaros et de insultu Germanorum in Hungariam facta.

- 1170 293 Látván herceg, hogy az magyar mind futna,
Nagy hadát ő is ellenek bocsátá,
Dunán túl tatár éget rabolván,
Innét az németek égetnek vala.
- 1175 294 Amint lehet, ők is oly igen dúlnak,
Falukat dúlatnak, mindent levágnak,
Győrnek városát megvívék magoknak,
De sokfelől ellenek tamadának.
- 1180 295 Magyarok ott az tájban kik valának,
Az városban reájok rohanának.
Németek ellen nem állhatának,
Mindenestől tűz mia ott halának.
- 296 Szertelen herceg ezen megbúsula,
Magyarokra igen haragszik vala.
Sok magyar vala immár Ausztriában,
Tatár előtt ki odafutott vala,

- 1185 297 Ezeknek hütire fogadott vala,
De ű ezekhez is bünt talált vala,
Mert avval meg nem elégedett vala,
Kit még régen királyon művelt vala.
- 1190 298 Az kastélyok, az várasok őrizni,
Kezde egy nagy summa pínzt túlök kérni,
Mindeneket elkezde túlök venni,
Teljességgel pusztán kezde űket hadni.
- 1195 299 Példa volna bizony most ez minékünk,
Mert azt tudjuk, hogy jól vagyon dolgunk,
De bizony az ágon csak alig ülünk,
Mert ha idegen földre kell folyamnunk,
- 1200 300 Ha az Isten nem könyörüle rajtunk,
Az ágot bizony elcsapja alúlnk,
De meg köllene már bűnönkbül térnünk,
Mert ha idegen földre kell folyamnunk,
- 301 Ott is mindenektül megutáltatunk,
Mint Mózesnél errül irányt találunk,
De ha futunk, sem tudom, mint futhatunk,
Mert körül üt minket mi ellenségünk.
- 1205 302 Szólunk immár ismég az tatárokrúl,
Ennél is rettenetesb romlásokrúl,
Szegény magyaroknak nagy inségekrúl,
Hires-neves Váradnak romlásárúl.
- 1210 303 Meghallónk, azelőtt, mint jára Kadan,
Az Rudna nevű bányász faluban,
Vele vagyon már Aristaldus ispán,
Vele a faluból vannak hatszázan.
- 1215 304 Kadan Váradra ezekkel indula,
Aristaldus mindenütt kalauza,
Erdőkön és ösvényeken hordozza,
Mert az utat mindenütt ű jól tudja.
- 1220 305 Váradhoz azonközben tatár juta,
Merthogy az Várad harctér vala,
Mindenfelől oda sok nép gyúlt vala,
Sok nemes asszony és paraszt ott vala.
- 306 Noha az püspök onnét elment vala,
Sok papi rend azért ott maradt vala,

1196 A sor megegyezik a következő strófa utolsó sorával (1200)

1209 Meghallók [értelem]

1209 Cadan

1213 Cadan

- Az levélhez nekik bizodalmok vala,
Kit király nevével hordoznak vala.
- 1225 307 Az több papi rend közül egy ott vala,
Rogerius Mesternek híják vala,
Az többi közt ez is ott maradt vala,
Ki, mint *meghalljuk*, sok *szerczen* forgha.
- 1230 308 Hiszem, hogy csak Isten azért megtartá,
Hogy minékünk ezt például megírá,
Emlékezetül mindéltig maradna
Köztünk Istennek ilyen ostora.
- 1235 309 Egy oldala az Várad kastélyának,
Földig letört vala, de megcsinálák,
Egy temérdek kőfált odarakának,
Hogyha várost meg nem oltalmazhatnák.
- 1240 310 Hát az kastélyban előttök futnának,
De sokan még ahhoz sem bízhatának,
Rogeriussal erdőre futának,
Sokáig az erdőkön lappangának.
- 311 Azonközben tatárok eljutának,
Várost mindenfelől környül fogának,
Megvevén benne semmit nem hagyának,
Rettenetesen benne mindent vágának.
- 1245 312 Férfiat, asszonyokat megölének,
Oly igen örülnek az nyereségnek,
Öt mélyföldre Váradtúl elmenének,
Sokáig város felé nem lövének.
- 1250 313 Városbeliek igen örülnek ezen,
Biznak vala az vár erősségében,
Árkokkal, fatornyokkal azonképpen,
Meg vala csinálva igen erősen.
- 1255 314 Erőst őrizik fegyveres vitézek,
Mikor tatárok az várnízni menének,
Várból hirtelen reájok ütinek,
Sok tatárt vitézek onnan elűzének.
- 1260 315 De mikor immár sok üdőtül fogva,
Egy tatárt is sohul nem láthatnának,
Azt hiszik, hogy ugyan elmentek volna,
Tatárok álnokul cselekedtek vala.
- 316 Egy hajnalban tatárok megjutának,
Az városban ismét berohanának,

1228 meghallyunk [értelem]

1228 A szó olvasata bizonytalan

- Elevenen csak azok maradának,
Kik az várban gyorsan szaladtak vala,
- 1265 317 Az várat is tatár mindjárt megszálla,
Az új falnak hét ágyút igazíta,
Kikből sok köveket várhoz szórának,
Éjjel-nappal *mely* az új *fal* leomla.
- 1270 318 Hogy tornyokat, kúfált lerontatának,
Ostromnak úk mindgyárt indulának,
Várbeliek sokan megtolatának,
Nagy erővel az várban béhágának.
- 1275 319 Szörnyű dolgokat várban cselekesznek,
Rút halállal mindeneket *megölnék*,
Vitézeket, papokat úgy kergetnek,
Sokan szentegyházban rekeszkdének.
- 1280 320 Nemes asszonyok és nagy szép leányok,
Monostorban szorulának előttök,
Hirtelen meg nem vehettek ű túlök,
Azért kívül reájok gyújták tatárok.
- 321 Azok mind az monostorban veszének,
Minden marhájokkal odaveszének,
Csak egy is meg nem maradna ű túlök,
Vitézektől ám ott fegyvert kérének.
- 1285 322 Fegyverrel papokat erősen kínzák,
Mindeneket vélek előhozaták,
Marhájokat ű torkokból kivonák,
Egyenként azután űket levágák.
- 1290 323 Sok egyéb szentegyházban is ezek,
Asszonynépekkel mint cselekedtenek,
Szemérem dolog hallani embereknek,
Mely igen álnokul vélek éltenek.
- 1295 324 Tisztesség adassék minden személynek,
Asszonynépeket felfelé vivének,
Mínekutának vélek rútul élnek,
Mindjárt azután mindent megölnének.
- 1300 325 Férfiakkal ugyanazt cselekedtek,
Asszonyember módra vélek éltenek,
Város kívül nemeseket, vitézeket,
Polgárok, papokat mind megöltek.

1268 A szó olvasata bizonytalan

1268 falt [értelem]

1274 *czelek megölnék* czelek áthúзва

1291 szérem [értelem]

- 326 Koporsóit régi szent jámboraknak,
Jó Magyarországbéli királyoknak,
Mindeneket rútol felfogatának,
Sok szentegyház marháját elhordának.
- 1305 327 Mint régen pápa törvényében voltak,
Aranytemjénezők köztük voltak,
Szépen csinált aranyas kelyhek voltak,
Kiket tatárok mind öszvetörtenek.
- 1310 328 De hogy immár mindent felfogatának,
Az nagy bűzben meg nem maradhatának,
Mert nagy bűzi vala az holt tagoknak,
Várost pusztán hagyák, elindulának.
- 1315 329 Széjjel az erdőkön az kik valának,
Éhség mia már annyira jutának,
Nagy félve az városra béfutának,
Ennekvalót hogyha találhatnának.
- 1320 330 Holttesteket hogy forgatják szegények,
Tatárok ismét nagy gyorsan megtérének,
Kit kaphatának, ismét mindent megölének,
Mint addig minden napon cselekesznek.
- 331 Megláták, hogy senkit nem kaphatnak,
Mert immáron teljességgel elfogytak,
Azután az várost űk pusztán hagyák,
Mindenestül onnan elindulának.
- 1325 332 Az kik penig erdőkön lappangának,
Rogerius Mesterrel indulának,
Tamáshidára mikoron jutának,
Az hídon által nem bocsáttatának.
- 1330 333 Sőt inkább űket azon intik vala,
Hogy ott maradnának ű falujokban,
Rogeriusnak az nem tetszik vala.
Közel más szigetben tértenek vala,
- 1335 334 Mely szigetet az falubeliek,
Tatárok ellen erősen építinek,
Gyiróti vajda is ott vala vélek,
Egyebek is sokan környékbeliek.
- 1340 335 Annál tovább mennie nem merének,
Tetszék az hely és megtelepedének,
Az szigetben *csak egy* úton mehetének,
Háromtornyos kapuja vala ennek.

1320 Mind [értelem]

1339 csak úton egy az úton áthúzva

- 336 Egynehány nap azért ott maradának,
Kinek által megbizonyosulának,
Hogy tatárok közelben jutának,
Onnat is kiszökének, indulának.
- 1345 337 Egy hajnalban Csanád fele érének,
Az Maroson által nem mehetének,
Mert tatárok túlhat igen égetnek,
Szegényülve ismét visszatérének.
- 1350 338 Esmét az szigetben el-bémenének,
Rogerius szolgálai elszökének,
Onnat ruháját, költségét szegénynek,
Mezítelen hagyák, mindent elvövék.
- 1355 339 Tatároktúl útban találtatának,
Érdemek szerént mindent levágtatának,
Egy nap szigetben ilyen hírt hozának,
Tamáshidán, hogy népet levágtanak.
- 1360 340 Azt hallván kezdének igen rettegni,
Félelem mia oly igen reszketni,
Nem kezdének űk nyelvekkel szólhatni,
Kezde az halóveriték rajtok kiütnei.
- 341 Félelem miatt elszakaszzkodának,
Ugyan holt-elevenen mert valának,
Kezekkel, lábokkal nem bírhatának,
Hogy az ellenségnek fegyvert fognának.
- 1365 342 Rogerius ismét kiereszkedék,
Tatár azonközben odaérkezék,
Az szigetet mindgyárást környülvövék,
Bennevalók fegyvert nem foghatának.
- 1370 343 Másfelől kapukra rárohanának,
Az szigetben tatárok behágának,
Körös vize felől vinnék tettetek,
Mert félelem mia elszakadának.
- 1375 344 Oh, mely rút dolgokat cselekedének,
Embereken mint cselekedének,
Nem hogy az kik látnák, nem rettegnének,
De hallani is iszonyat embereknek.
- 1380 345 Prédát onnat mind feltakarítának,
Asszonynépet, férfiat megfosztának,
Sok testet ám mezítelen hagyának,
Kiket széjjel darabra vagdalának.
- 346 Immár ennek harmadnapja elmülék,
Sokan, hogy elmentek, azt vélek népek,

- Erdőrül sok nép szigetben takarodék,
Holttestek közt ételért kereskedék.
- 1385 347 Tatárok ismét űket környülvövék,
Rettenetesen szegényeket ölék,
Csak igen kevés túlok menekedék,
Holttestek köziben ki rejtezheték.
- 1390 348 Az erdön Rogerius kuldul vala,
Kinek azelőtt sokat adott vala,
Alig egy falattal segítik vala,
Szigetben menni kénszerítettik vala.
- 1395 349 Huszad nap felé immár elmúlt vala,
Hogy az nagy veszedelem történt vala,
Rogerius szigetben bément vala,
Mert éhség, szomjúság rajta nagy.
- 1400 350 Oh, mely keserves életre szorula,
Kit meggondolhatsz, ember, te magadban,
Enni kevés, szegény nagy siralmában
Forgatja az holttesteket egymásra.
- 1405 351 Az holttestnek mely nagy doha vala,
Mely igen nagy félelemmel jár vala,
Az mit ennivalót találhat vala,
Nagy messze az erdőre viszi vala.
- 1410 352 Nagy barlangot az erdön hul lel vala,
Nyavalyásnak abban búni kell vala,
Vagy nagy vermet ú maga csinál vala,
Avagy nagy odvas fában bújik vala.
- 1410 353 Mert senki rejtekhelyen nem marad vala,
Kit eb módra mind fel nem búnak vala,
Szerencsére csak ki maradhat vala,
Az nagy Isten kit inkább megtart vala.
- 1415 354 Ott az környülvaló erdőkben,
Egy holnapig járanak teljességgel,
De hogy elfáradának kereséssel,
Hogy el nem fogyhatak teljességgel.

Quomodo Tartari, in Silvis qui illos Abscondiderunt, deceperunt

- 1420 355 Új álnokságot hamar gondolának,
Erdőkön lappangókat megfogának,
Kiket ilyen móddal elbocsátának,
Hogy erdőkrül mindent hazahoznának.

- 356 Váratsággal jönnének, ne félnének,
Tulajdon helyekre telepednének,
És ha tatár hitre űk megtérnének,
Senkinek csak ellene sem vetnének.
- 1425 357 Könnyen hiteték szegényeket,
Mert elű/ttette keserűség szíveket,
Elepesztette éhség ő szíveket,
Szerencsére vötték az ő fejeket.
- 1430 358 Sokfelől házokhoz takarodnának,
Azért erdőn is sokan maradának,
De az kik házokhoz hazaszállának,
Külömb-külömb mind királyt választának.
- 1435 359 Minden falut, az kit űk kívánnak,
Immár üdő vala aratásnak,
Azért gabonát bétakarítanak vala,
Szalmát, szénát minden csűrben hordának.
- 1440 360 Tatár, kun is magyar között *lakasláng* lakik,
Sok atya szép leányin megváltozzék,
Haláltúl sok bátya hűgán változik,
Mégis ugyan nekik örömök tetszik.
- 361 Férje előtt feleségét lenyomák,
Atya előtt szép leányát rútolják,
Az falukat mind tisztartókra oszták,
Tisztartókat kanosisnak hják.
- 1445 362 Efféle tisztartók köztök száz vala,
Hol szép leányok lelhetnek vala,
Mindeniknek azoknak hordják vala,
Lovat, ökröt, juhot sokat hoznak vala.
- 1450 363 Minden helyen tisztartók ősvegyülének,
Egynihány falut egyszerben hirdetinek,
Ajándékokkal hogy hozzájok jönnének,
Feleségestől, gyermekestől jönnének.
- 1455 364 Ez hírt mire vilni nem tudják vala,
Rogerius hogy meghallotta vala,
Kétség alatt faluban nem marada,
Egy magyarból lött tatárhoz ment vala.
- 1460 365 Szántalan falukból mind bégyülének,
Tisztartókhoz ajándékkal jövének,
Kiket mind el-bé így nagy völgyben vövék,
Ajándékokat túlok mind elszedének.

1426 el ütette [értelem]

1437 A szó olvasata bizonytalan

- 366 Őmagokat azután megfoszták,
Ő testeket ám mind szabjára hányák,
Mindenestől fogva ők levágák,
Szertelenül idestova darablák.
- 1465 367 Sokfelől kezdének azomban jönni,
Tatárok és kunok bétakarodni,
Hun volna Rogerius, kérdezi,
Onnat magát elszedé, mert Isten őrizi.
- 1470 368 Szántalan falut feldúlának,
És az bennevaló népet levágák,
Minden barmokat nekik elhajtották,
Az egész tartományt mind pusztán hadták.
- 1475 369 Házakat azért meg nem égetének,
Semmi gabonát el nem veszínek,
Evvel jelenték, hogy ők ott telelnek,
Kit végre ugyan mégis művelének.
- 370 Lám az községet azért nem bánták,
Minden az gabonát mind bétakarák,
Bort beszűrék, azután mind levágák,
1480 Hogy az élést magoknak maraszthassák.

De Destructione nova villa Et monesteri de Egre

- 371 Onnét előbb táborral indulának,
Csanád és Arad felé indulának,
Újfalunak köztök békét hagyának,
Mely falut azelőtt Pergnek hívának.
- 1485 372 Mondhatatlan sok nép odagyűlt vala,
Hetven *faluból való* nép ott vala,
Egresi monostort hagyák vala,
Vidéket mind elpusztították vala.
- 1490 373 Egresben sok jámbor vitéz gyűlt vala,
Sok nemes asszony is ott szorult vala,
Mikor tatárok azfelé jönnek vala,
Nagy messze vitézek elúzik vala.
- 1495 374 Hatalmasságokban igen bízának,
Hogy tatároktúl ott megmaradhatának,
De mikor nagy földet elpusztítának,
Újfalura mindjára indulának.
- 1500 375 Kegyetlen pogányok az magyarokat,
Viadalra hajták szegény foglyokat,
Egy kevés tatárral elég rabokat,
Szegényeket mind ott vesztek azokat.

1462 a kéziratban hángák a „g” át van húzva

1486 faluból nép való, a nép kihúzva

- 376 Orosszal, kunokkal *medgyett* indíták,
Izmaeletákkal az viadalnak,
Az tatárok ű hátok megett állnok,
Az ű veszedelmeken úgy kacagnak.
- 1505 377 Vajha erről ugyan jól gondolkodnánk,
Bizony szegényekről mi gondolhatnánk,
Bűneinkről penitenciát tarthatnánk,
Hogy valamint mi is arra nem juthatnánk.
- 1510 378 Magyarat magyarra ám erővel hajták,
Ha ki visszatér, azonnal levágják,
Éjjel-nappal egy hétig mind vitaták,
Sok magyar veszedelemmel meghagyák.
- 1515 379 Vitézeket az várból mind kihozák,
Nemes aszonyokkal öszveállották,
Paraszságot túlők külön választák,
Két felől seregben űket állották.
- 1520 380 Teljességgel szegényeket megfoszták,
Szablyájokkal, fegyverekkel levágák,
Szép két leány vala csak, azt meghagyák,
Szüzességekben azokat megronták.
- 381 Ezek közül csak azok maradának,
Kik hirtelen földre leborulának,
Az holttestek közében búhatának,
Monostorra tatárok indulának.
- 1525 382 Sok álgút monostornak igazítának,
De ellene semmit nem állhatának,
Egynehány barátot eleresztének,
Kit ugyan jó kieken művelének.
- 1530 383 De azok is mit cselekedének,
Senkik túlők nem menekedhetenek,
Egynehány barátot eleresztének,
Kit ugyan jó kieken művelének.
- 1535 384 Egynehány nemes aszonyt is elvövék,
Kikkel pogány módra cselekedének,
Gyengeségeken nem könyörülének,
Egynehány szép leányokat űvélek.
- 1540 385 Hiszem rettenetes dolgok voltának,
De még ezek is summa szerént vadnak,
De ha mind előttöd írva volnának,
Az te szemeid csudát láthatának.

1301 A szó olvasata bizonytalan

1328-9 A következő strófiával egyező alak

- 386 Nem volt soha oly neme büntetésnek,
Hogy kik akkor rajtok meg nem estenek,
Isten ostora bátor kik ültének,
Jaj minékünk, ha reánk következnek.
- 1545 387 Az egy nyáron rablának messze földig,
Ausztriáig és az Horvátországig,
Murva, Slesia és az Lengyelországig,
Kunországig és az egész Dunáig.

De Austria Tatarorum ad Transeundum Danubium exquisita

- 1550 388 Nagy híre vala köztök Esztergomnak,
Magyar városok közt legjobbnak,
Mondhatatlan úk igen gondolkodnak,
Esztergomhoz Dunátúl mint jussanak.
- 1355 389 Az tél immár reájok ért vala,
Oly hirtelenséggel Duna befogya,
Sok időtül fogva nem történt vala,
Várbéliek mindennap vágják vala.
- 1560 390 Őrizőt az jégre vetettek vala,
Tatárokkal mindennap harcolnak vala,
De oly kegyetlen hideg üdő tarta,
Hogy az Duna bizonyába befogya.
- 391 Soha nem merének rákésérteni,
Tatárok hogyha jégen elkelhetni,
Jól végére akarának úk menni,
Hogyha fejenként reá merjenek menni.
- 1565 392 Ilyen álnokságot úk gondolának,
Szántalan barmot az partra hajták,
Senkit oda menni nem hagyának,
Három nap senkit oda nem bocsátának.
- 1570 393 Magyarok, hogy tatár elment, azt tudják,
És az víznek hogy szokását úk tudják,
Az vízen barmot mind általragadák.
Íme az tatárok hogy ezt megláták,
- 1575 394 Bátorsággal úk is odamenének,
Szántalan tatárok általkelének,
Nagy messze földet úk mind ellepének,
Kegyetlenül mindenütt égetének.
- 1580 395 Kadan¹²⁶ király Béla után indula,
Sokadmagával ütet űzi vala,
De hogy látá, hogy ötet nem kaphatja,
Ment Bosznára és Bolgárországra.

- 396 Az többi Esztergom felé menének,
Harminc álgút alája készítének,
Esztergomiak is építének,
Mindenképpen várat erősítének.
- 1585 397 Szántalan nép kint az városban vala,
Gazdag polgárok benne laknak vala,
Sok nemes vitéz oda bégyült vala,
Sok nemes asszony is közöttök vala.
- 1590 398 Oly igen nagy kevélységben valának,
Azt gondolják ellenek állhatnának,
Mely erős az város, mindez világnak,
Egy nap tatárok környüle szállának.
- 1595 399 Szegény rabokat erővel reá hajtják,
Nyalábfákkal árkot rakva hordatták,
Felyül haladják árkot az rakás fák,
Megéje az harminc álgút állatták.
- 1600 400 Az küszállt küveket igen lúttetéék,
Város környül fatornyokat letörék,
Benne az népet oly igen rettenték,
Városban nagy boldulások történek.
- 401 Annyira eszék vesze szegényeknek,
Hogy soha nem tudják, immár medgyenek,
Megmaradásra nincsen reménségek,
Mint vakok, bolondok, úgy tévelyegnek.
- 1605 402 De mikor tornyokat letörtének volna,
Sok zsákot földdel tölletének vala,
Az árokban álgútból lövik vala,
Az árkokat azzal megtöltik vala.
- 1610 403 Városbeliek közül az fokokra,
Senki nem mehet vala oltalmára,
Mert sok küvet reájok lúnek vala,
Sok nyállal is őket tökílik vala.
- 1615 404 Az városban vannak nem csak magyarok,
Fránkusok is vannak, és Lombardusok,
Láták, hogy elkölt ú megmaradások,
Azért megégették minden marhájokat.
- 1620 405 Megégeték az városnak hostátját,
És városban igen sok faházokat,
Házokban temérdek marhájokat,
Pasztojokat, ruhájokat, lovakat.
- 406 Földben ássák ezüstöt, aranyokat,
Mindennemű drágább, jobb marhájokat,

- Palotában rejtetik magokat.
Tatárok hogy meghallák ez dolgokat,
- 1625 407 Mondhatatlanul igen megbúsulának,
Reménségekben megcsalatkoznak,
Vélik vala, hogy meggazdagulnának.
Viadalra városnak rohanának,
- 1630 408 Mindenfelől az várost környülfogák,
Bennevalókat el ne szalasztanak,
Sőt inkább mind egyig őket levágnák,
Az várost azért ők hamar meghágák.
- 1635 409 Búsultakban sok népet levágának,
Torkig innia adának fegyvereknek,
Disznó módra sok embert megölelének,
Csak tizenötön megmenekedének.
- 1640 410 Nagyságos asszonyok szép öltözetben,
Mennél szebben valának öltöztötvén,
Egy palotában vadnak elrejtezve.
Kiket hogy meg akarának ölnie,
- 411 Íme nyavalyások mint könyörögnek,
Király elejében hogy vitetnének,
Kiket tatár királynak kivivének,
Mindenestől háromszázan levének.
- 1645 412 Tatár királynak könyörögnek vala,
Hogy étellel őket megajándékozná,
Birodaloma alá őket tartaná,
De király őket lám, meg nem hallgatá.
- 1650 413 Hagyá haragjában, hogy megfosztanák,
És mind egyig őket szablyára hánnák,
Miért, hogy várban semmit nem kaphaták,
Kiben hamar tatárok eljárának.
- 1655 414 Keserves halállal őket megölelék,
Esztergomnak várát meg nem vehették,
Simon ispán ott benne forgódék,
Sok számszerjasokkal megőrizik.
- 1660 415 Székesfejérvárra indultak vala,
Igen semlinges hely vár környül vala,
Az jég is megindult vala immáron,
Azért azt is meg nem vehették vala.
- 416 Szent Márton kastélyára indulának,
De semmit annak is nem árthatának,

- Apát úrral mert az kik benne valának,
Igen emberül véle forgódának.
- 1665 417 Tatárokat Dunán elhajtják vala,
Csak az három hely az tájban marad,
Duna kétfelé mind kezekben vala,
De túl nem foly, igen elpusztult vala.
- 1670 418 Az puszta földön visszaindulának,
Szántalan barmot, rabot vélek hajtának,
Sok terhes szekerek úvélek vadnak,
Erdőkön mentekben mindent felbánnak.
- 1675 419 Hogy az kit bémenne, nem találtak,
Visszamenőben is rabolhatnának,
Lassan menve erdőkön eljutának,
Holott szántalan népet találának.
- 1680 420 Egynehány kastélyt azok csinálták vala,
Még mikor tatárok bémentek vala,
De csak egynehányában maradtak vala,
Egész az földet pusztán hadták vala.
- 421 Magyarországból el ki már jutának,
Kunországban mikoron úk valának,
Olyan kíméletlen rontják rabokat,
Mint azelőtt tatárok nem vágának.
- 1685 422 Belit, lábát, fejét csak adják vala,
Ugyan bizonyában azt mondják vala,
Hogy csak kevéssel tatár elébb jutna,
Az rabokban még csak egyet sem hadna.
- 1690 423 Rogeriust lássuk immár, mint jára,
Teljességgel kétségben esett vala,
Magában azt eltökéllette vala,
Hogy elszöknék, hogy ha módját találna.
- 1695 424 Fél felé tartá, hogy már szükségére,
Egy igen sűrű helyre futna, méne,
Egy szolgálcskája vagyon csak úvéle,
Elrejtezik egy vízfolyás helyre.
- 1700 425 Falevéllal magát bétakartatá,
Az szolgálját tüle távulb bútatá,
Hogy tatár űket együtt ne találná,
Véletlen veszély űket szomorítá.
- 426 Két napestig mind ott heverének,
Csak fejeket emelni sem mernének,
Mint holt koporsóban, ugyan feküsznek,
Szántalan tatár elmégynen mellették.

- 1705 427 Tovább az éhséget nem szenvedheték,
Kígyó módra mászván egymást keresék,
De hogy szolgáljával egymást meglelék,
Mindenik éhségről panaszolkodék.
- 1710 428 Sokáig az erdőn űk bújdosának,
Több társaságra is űk találának,
Végre hogy az erdőről kijutának,
Sok puszta földön általbújdosának.
- 1715 429 Faluhelyeken csak tornyok maradtak,
Arra tartnak, az melyre tornyot látnak,
Mert burján vötte helyét útnak, falunak,
Nyolcadnapra Fejérvárra jutának.
- 1720 430 Semmit az puszta várban nem lelének,
Egyebet csontoknál, fejeknél embereknek,
Nagy fohászodással mellettek elmennek,
Vérrel burult küveket sírva níznek.
- 431 Fráta nevő faluban űk menének,
Fejérvárhoz kit tartnak tíz mélföldnek,
Nagy hegy vagy közepin egy erdőnek,
Kit Fratához tartnak négy mélföldnek.
- 1725 432 Hegyet mondják igen csuda magasnak,
Egy kősziklát mondnak tetejin annak,
Tatár előtt sokan arra futának,
Rogeriussal odatalálának.
- 1730 433 Fekete kenyeret adának nekik,
Kit lisztből, czerfa hájból sütének vala,
De sokkal jobbnak tetszék az nekik,
Szép személyénél kit valóban öttenek.
- 1735 434 Egy holnapig mind az hegyen levének,
Soha alá jönni nem merének,
Gyakorta alá kímekeket eresztének,
Félnek, hogy tatárok ismét megtérnek.
- 1740 435 Nagy örömmel sírva űket fogadák,
Nyomorúságokat úgy hadakozák,
Kevés beszéddel nekik meg nem mondhaták,
Véghe nekik renddel előszámlálák.
- 436 Gyakorta eleségért alájönnek vala,
De aláköltöznie nem mernek vala,
Míg Bélának hírt magyarok nem tőnek,
Hogy tatárok ez országból kimentek.

- 1745 437 Rhod szigetben Béla király vala,
Sok keresztésekkel elindult vala,
Olaszok is megsegítik vala,
Országokban azokkal bément vala.
- 1750 438 Ezeröttszázban írnak az hetvenben,
Mikor ez éneket szerzék versekben,
Keresztelő Szent János innepiben,
Isten ostorátúl minden rettenjen. Finis

Anno D. 1571.

Scrpsitt Nicolay Petrovaÿ die 30 Julÿ Anno D. 1671.

Jegyzetek

- cím** há mokkal — kánokkal
2 negyedik Béla — IV. Béla, magyar király, 1235-1270 között uralkodott.
38 visszavonás — vizsálykodás
Quomodo Rex Béla introduxit Regem Cumanorum — Miként hozta be Béla király a tatárok királyát
43 Kötöny, kun fejedelem, 1223 és 1239 között uralkodott.
62 ingó-bingó marháinkkal — házi holminkkal, ld. *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár VIII*, anyagát gyűjt. SZABÓ T. Attila, főszerk. VÁMSZER Márta, Bp.–Bukarest, Kriterion–Akadémiai, 1996, <http://emsz.db.iif.hu/cgi-bin/emsz.cgi?&cim=ing%F3-bing%F3&ert=&magy=&rom=&nem=&felb=&peld=&len=50&page=0&rec=0&mode=doc>
Sequitur de odiis inter Regem et Hungaros et primo de Causa odii Prima — A következőkben a király és a magyarok közötti gyűlölködésről és először a gyűlölködés első okáról
Secunda odii Causa inter Regem Belam et Hungaros — A Béla király és a magyarok közötti gyűlölködés második oka
141 másik András — II. András, magyar király, 1205 és 1235 között uralkodott.
154 Apod (Ampod) fia, Dénes, 1215-től 1224-ig tárnokmester, 1227–29 és 1231–34 között nádor.
Tertia causa odii sequitur — Következik a gyűlölködés harmadik oka
Quarta odii causa inter Regem Belam et Hungaros — A gyűlölködés negyedik oka Béla király és a magyarok között
207 supplikatiója — könyörgése
Quinta odii Causa ex hinc orta est — A gyűlölködés ötödik ebből származott
Responsio ad primam odii causam — Válasz a gyűlölködés első okára
255 Kövi monostorhoz — A szerémségi Kő településen található bencés monostor, majd székeskáptalan, Rogerius tévesen helyezte a Tisza mellé.
Responsio ad secundam odii causam — Válasz a gyűlölködés második okára
298 Ausztriai herceghez — II. (Harcias) Frigyes a Babenberg—házból, 1230–1246 között uralkodott.
301 Fridesnek — II. Frigyes, német-római császára Hohenstauf-házból, 1220–1250 között uralkodott császárként. Rogerius valószínűleg összekeverte őket, és tévedésből ír rólu egy személyként, amit javítás nélkül követett a história szerzője is.
Responsio ad tertia odii causam — Válasz a gyűlölködés harmadik okára
Responsio ad 4tam odii causam — Válasz a gyűlölködés negyedik okára
Responsio ad 5tam odii causam — Válasz a gyűlölködés ötödik okára
Secunda pars de Vulgari Hungarum opinione — A magyarok közvélekedésének második része
448 alítani — gondolni
De consilio Régis Contra Tartaros — A király tatárok elleni tanácskozásáról
Quid facit Rex Belacum per Palatinum De ingressu Tartarorum Certificatus fuit — Hogyan cselekedett Béla király, mikor a nádortól tudomást szerzett a tatárok bejöveteléről
493 váci ispán — Rogeriusnál István, Bánics István, 1241–1242 között volt váci püspök.

494 váradi prépost — Albert, (helyesen) aradi prépost, 1229-ben II. András kancellárja volt.
494 csanádi prépost — a csanádi társaskáptalan előljárója, személye közelebről nem ismert.
Nomina Regum Tartarorum in Hungariam intrantium — A Magyarországra bejövő tatár királyok nevei

510 Batthen — Batu, az Arany Horda első kánja, Dzsingisz kán unokája.

512 Bodetor — Vélhetőleg Szübötej (Szubutáj Behadir).

516 Czeb, Okadar — Kadan, Ogataj nagykan fia; a többi felsorolt személy nem azonosítható.

519 Rogerius erősen túloz a sereg létszámát illetően.

Quomodo Tartari Rustiam et Comaniam destrugerunt — Miként pusztították el a tatárok Oroszországot és Kunországot

538 Boroszló, Bresslau, ma Wroclaw, Lengyelország.

547 Kindána — Rogeriusnál Radna, észak-erdélyi város.

564 Aristadus — Radnai német gróf.

569 Szeret — Románul Siret, a Duna bal oldali mellékfolyója.

Qualiter Processerunt postquam Portam Habuerunt — Hogyan nyomultak előre [a tatárok] a kapu elfoglalása után

600 Ugolinus — Csák Ugrin, magyar főpap, 1219–1241 között kalocsai érsek, a muhi csatában vesztette életét.

Quomodo fuit destructa Civitas Vaciensis — Hogyan pusztult el Vác városa

Quando Dux Austriae insultam fecit in Tartaros — Amikor Ausztria hercege a tatárok ellen támadt

Quomodo Rex Comanorem Cutten extitit interfectus — Hogyan ölték meg a kunok királyát, Kuttent

Quid fecerunt Comani audita morte Régis Hippomorum et qualiter Rex Bela Contra

Tartaros Processit — Az eredetiszöveg szerint a Hippomorum szó helyett ipsorumnak kellene állnia, ez esetben: Mit tettek a kunok, miután hallottak a királyuk meggyilkolásáról, és hogyan indult Béla király a tatárok ellen

730 mit tegyenek

Quomodo Evasit Czanadiensis Episcopus Manus Comanorum — Hogyan menekült meg a csanádi püspök a kunok kezéből

741 Balsu — Bulcsú, 1229–1254 között volt csanádi püspök.

742 Miklós, Borc fia — Barc fia, Miklós, nádor volt II. András uralkodása alatt.

760 Marczay — Marchia név jelölte a Duna és a Száva között elterülő Szerémség területét. Ezen a területen az Árpád-korban határ(őr)ispánság (latinul: marchia) működött, talán erre vezethető vissza az elnevezés.

Quomodo Variadiensis Episcopo Per Tartaros extitit decepto — Hogyan csapták be a tatárok a váradi püspököt

773 Benedek — Az Osl-nemzetség tagja, előbb esztergomi olvasókanonok, utóbb 1231–1243 között váradi, majd győri püspök.

789 vezetékló — Hátszlóhoz, kocsi hátuljához szíjazott, kötözött tartalékló.

De Infelici Bello Regis, Cum Tartaris Comissio — A király szerencsétlen háborújáról, a tatárokkal való küzdelem

867 kőeső — jégeső

902 Kálmán herceg — Magyar királyi herceg és Halics királya, II. András magyar király és Gertrudis meráni hercegnő másodszülött fia, IV. Béla és Árpád-házi Szent Erzsébet testvére, a muhi csata hősi halottja

De fuga episcopi quinque-ecclesiensis — A pécsi püspök futásáról

De Episcopis et aliis Illiricis in dicto Bello Interfectis — Az „Illiricis” szó ilyen alakjában helytelen, talán inkább az illustribusnak (= nevezetes emberek) kellene szerepelnie. Jelentése vélhetőleg: A nevezett háborúban megölt püspökökről és más előkelőkről

987 Mátyás érsek — Rátót nembeli Mátyás, 1239–1241 között esztergomi érsek, a muhi csatában esett el.

997 Győri Gergely — Gergely, 1224-1241 között győri püspök, a muhi csatában esett el. Rogeriusnál György, de ő tévesen közli a nevet, a Gergely a helyes

1000 Kevöldus — A névalak bizonytalan, de valószínűleg Rajnald váradi prépost, utóbb (1222–1241) erdélyi püspökről van szó, aki szintén a muhi csatában esett el.

1001 Szebeni Miklós — Miklós, 1234–1241 között szebeni prépost, a muhi csatában esett el. Quomodo Tartari Habita victoria Spolia diviserunt et quomodo invento Regis Sigillo fictitias Literas Scripserunt — Hogyan osztották fel a győzelem után a zsákmányt a tatárok, és hogyan írtak a király megtalált pecsétjével hamis levelet

Quid fecit Rex Bela Post debellationem sui exercitus et Qualiter Per duces Austriae captus fuit Pariter et Spoliatus — Mit tett Béla király a serege legyőzése után, és hogyan fogta el és fosztotta ki őt Ausztria hercege

1138 Klodeszt — A szó olvasata bizonytalan. Esetleg a latin „clades” szó torzult alakja lehet, ebben az esetben olyasmit jelentene, hogy „[a király] kárt/csa tavesztést kerülve, gonoszba juttat”. Az eredeti szövegben, Rogeriusnál ez áll: „és amikor a király azt hitte, kikerüli Szkülát, beleesett Kharübdiszbe”

1152 gira — Magyar arany- vagy ezüstpénz volt, Rogeriusnál márkának fordítják.

1164 Váci István püspököt — Báncsa nembeli István, 1239–1242 között volt püspök, túlélte a tatárjárást, mivel IV. Béla számára teljesített diplomáciai szolgálatokat.

Quomodo Dux Austriae Spoliavit Fugitivos Hungaros et de insultu Germanorum in Hungariam facta — Hogyan fosztotta ki Ausztria hercege a bujdosó magyarokat, és a németek betöréséről Magyarországra

1210 Rudna — Falu Romániában, a Bánságban, Temes megyében.

1335 Gyiróti vajda — Személye ismeretlen.

Quomodo Tartari, in Silvis qui illos Abscondiderunt, deceperunt — Hogyan szedték rá a tatárok az előlük erdőkben rejtőzködőket

1444 kanosis — kenéz

De Destructione nova villa Et monasteri de Egre — Újfalu és az egri monostor elpusztításáról. A latin szöveg hibás, helyesen: De Destructione nova villa Et monasteri de Egre

1484 Perg — Pereg, falu Romániában, Arad megyében.

De Austria Tatarorum ad Transeundum Danubium exquisita — Ausztria kifürkészéséről a tatárok dunai átkelése érdekében

1617 hostájtát — külvárosát

1657 semlinges — Habár a „semlinges” szó létezik, és az Erdélyi Magyar Szótörténeti Társzerint jelentése „semlinghalban gazdag”, a forrásszöveg ismeretében inkább az valószínűsíthető, hogy a „semlényes” (=iszapos) szóra utal, mivel Rogerius alapján mocsarakkal körülvett területről van szó.

1716 Fejérvárra — Gyulafehérvár

1721 Fráta — Község Romániában, Kolozs megyében.

1730 czerfa hájból — valószínűleg cserfahéjból – (tölgyfa) elképzelhető, hogy bizonyos módon gyógyszernek használták. ld. <http://mek.oszk.hu/12600/12626/12626.pdf>